

Februari 2016

BUSINESS PLAN
WINDPARK LOCHTER

Definitief

ReggeWind B.V.

Postbus 61
7440 AB Nijverdal
Telefoon (0548) 87 00 80

Documenttitel	Business Plan Windpark Lochter
Soort document	Definitief
Datum	Februari 2016
Auteur	Pim Rooijmans, Pondera Consult Wouter Pustjens, Pondera Consult Frans Brughuis, Mecal Wim Diepeveen, ReggeStroom
Vrijgave	Hans Rijntalder, Pondera Consult

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
1.1	Projectomschrijving	1
1.2	Leeswijzer	2
2	Locatie- en windparkkeuze	3
2.1	Locatiekeuze windpark	3
2.2	Waarom kiezen voor hoge windturbines?	3
3	Maatschappelijke kosten-batenanalyse voor de gemeente Hellendoorn	6
3.1	Energieopbrengst en vermeden emissies	6
3.2	Lokale werkgelegenheid	7
3.3	Voorzieningen	8
3.4	Gevolgen voor verdere exploitatie bedrijventerrein 't Lochter III	9
3.5	Overige gevolgen	11
3.6	Samenvatting gevolgen	12
3.7	Financieel business plan windpark Lochter	13
4	Windturbines en gezondheid	15
4.1	Inleiding	15
4.2	Studies windturbines en gezondheid	15
4.3	Geluid	17
4.4	Slagschaduw en lichtschitteringen	20
4.5	Overige aspecten	21
4.6	Gezondheid van dieren	23
4.7	Conclusie	25
5	Draagvlak	26
5.1	Wat is participatie?	27
5.2	Participatieplan Windpark Lochter	27

1 INLEIDING

De mogelijke komst van een windpark leidt vaak tot veel vragen en soms ook tot zorgen. Bij die vragen en zorgen wil deze business-case antwoorden formuleren. Met (de kennis uit) dit document kunnen bovendien veel zorgen in perspectief geplaatst worden.

Voor de meeste gemeenten zijn windmolens een soort project dat maar één keer voorbij komt. Dat kan zorgen voor het gevoel een kennisachterstand te hebben, of, anders geformuleerd, het kan bijdragen aan de behoefte om zo goed mogelijk geïnformeerd te zijn. Bij omwonenden van het windpark spelen mogelijk zorgen over geluidsoverlast, over slagschaduw en over horizonvervuiling. Maar ook hebben zij vragen over mogelijkheden om mee te kunnen doen.

Er zitten veel positieve kanten aan een windpark: het kan een grote bijdrage bieden aan de duurzaamheidsdoelstellingen van de gemeente, het kan voor extra lokale werkgelegenheid en voor welvaart zorgen en het kan de directe omgeving van een groene uitstraling voorzien.

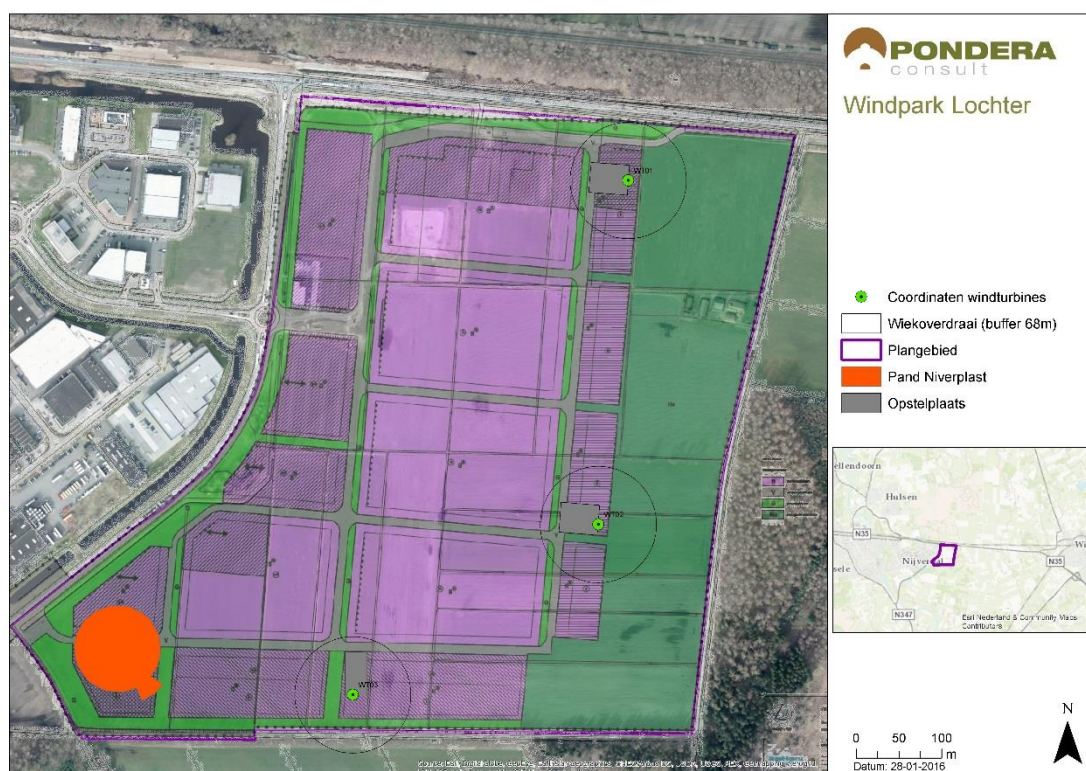
Het plan voor Windpark Lochter is tot stand gekomen na een zorgvuldig proces. In dit plan is de mate van hinder zo beperkt mogelijk gehouden en worden de positieve mogelijkheden van een windproject zo veel mogelijk benut. Met het plan voor Windpark Lochter tracht ReggeWind het draagvlak voor windenergie zo groot mogelijk te houden, c.q. te maken, door aantrekkelijke participatiemogelijkheden aan te bieden.

1.1 Projectomschrijving

ReggeWind B.V. (de initiatiefnemer van windpark Lochter) onderzoekt de mogelijkheid om een windpark te bouwen van drie windturbines op het bedrijventerrein 't Lochter III in de gemeente Hellendoorn. Het windpark zal een totaal vermogen van tussen de 6 en 10.8 MW hebben. ReggeWind wil bij de realisatie van het windpark Lochter geen windturbines met een standaard ashoogte van 80 - 100 meter neerzetten, maar windturbines met een 'hoge as' (145 meter ashoogte). Het voordeel van de hogere ashoogte is de hogere windsnelheid op deze hoogte en een meer constante windaanvoer, waardoor meer energie opgewekt kan worden. Het gevolg van deze formule is dat er minder windturbines geplaatst hoeven te worden om dezelfde hoeveelheid energie op te wekken.

Hoewel momenteel de benodigde vergunning alleen voor de windturbines wordt voorbereid, houdt ReggeWind in haar ontwerp nu al rekening met het toevoegen van een klimwand en een uitkijkpunt aan een van de windturbines. De vergunningen voor deze toevoegingen zullen apart, of door middel van een wijziging, worden aangevraagd. Hetzelfde geldt voor de overige infrastructuur (eventuele toegangswegen en parkbekabeling). Om de gemeente toch het comfort te geven dat de klimmuur en uitkijkpunt er echt komen, is in de bijlage een intentieverklaring toegevoegd, waarin de initiatiefnemers zich committeren aan de komst van de klimmuur en uitkijkpunt.

Figuur 1.1 Windturbinelocaties en kraanopstelplaatsen windpark Lochter

1.2 Leeswijzer

Dit document wil antwoord geven op de vragen over Windpark Lochter die leven bij het bestuur van de gemeente Hellendoorn. Veel van die vragen zijn gesteld in de vergadering van de commissie Grondgebied van 30 september 2015. Daarnaast is door de politiek in de gemeente Hellendoorn geformuleerd dat ReggeWind als initiatiefnemer van Windpark Lochter duidelijkheid moet verschaffen over een aantal risico's en over een aantal keuzen.

In hoofdstuk 2 wordt beschreven waarom voor bedrijventerrein Lochter III is gekozen als windparklocatie. Tevens wordt er nader ingegaan op de vraag waarom er voor zulke hoge windturbines wordt gekozen. In hoofdstuk 3 worden de opbrengsten voor de gemeente Hellendoorn beschreven: hoeveel groene stroom gaat er opgewekt worden? En hoeveel CO₂ uitstoot besparen we daarmee? Ook in hoofdstuk 3 worden de financiële risico's in dit project besproken. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op het thema gezondheid. Ten slotte wordt in hoofdstuk 5 het participatieplan van windpark Lochter toegelicht en wordt beschreven hoe de initiatiefnemers naar een zo'n groot mogelijk draagvlak streven.

Op verzoek van de gemeente zijn de onderliggende onderzoeken voor de vergunningsaanvraag aan dit document toegevoegd. Dat betekent dat naast de bij het business plan behorende bijlagen (planschade rapport, NWEA gedragscode en intentieverklaring) ook de goede ruimtelijke onderbouwing en MER beoordeling (inclusief natuurtoets) als aparte documenten zijn opgeleverd. Hiermee wordt een zo compleet als mogelijk beeld gegeven van het project, zonder in de verschillende documenten al te veel in herhaling te vallen.

2 LOCATIE- EN WINDPARKKEUZE

2.1 Locatiekeuze windpark

Waarom hebben de initiatiefnemers gekozen om op het bedrijventerrein 't Lochter III de mogelijkheden te gaan onderzoeken om windmolens te plaatsen? Hieronder volgt een opsomming van redenen:

1. ReggeStroom, het moederbedrijf van ReggeWind, zet zich in voor duurzame energieontwikkeling in de gemeente Hellendoorn. ReggeStroom zoekt een locatie voor windmolens binnen de grenzen van de gemeente Hellendoorn;
2. De gemeenteraad van de gemeente Hellendoorn heeft in het verleden uitgesproken dat het bedrijventerrein als zoeklocatie voor windenergie niet uitgesloten kon worden. Het college van B en W heeft in haar collegeprogramma gehint op bedrijventerrein 't Lochter als mogelijke locatie voor windenergie.
3. De ontwikkeling van bedrijventerrein 't Lochter III blijft achter bij de verwachting. Er wordt door de gemeente gezocht naar een alternatieve manier om gronden van het bedrijventerrein te gebruiken en de exploitatie rendabel te maken. De initiatiefnemers verwachten met Windpark Lochter een bijdrage te kunnen leveren aan de ontwikkeling van 't Lochter III.
4. Er zijn weinig tot geen belemmerende factoren in de omgeving van het windpark, zoals hoogspanningslijnen, buisleidingen en gevaarlijke installaties.
5. Er staan relatief weinig woningen in de directe omgeving van het windpark, en daardoor wonen er relatief weinig mensen.
6. Het windpark sluit goed aan bij de activiteiten op de bedrijventerreinen 't Lochter II en III.
7. De klimmuur en uitkijkpunt zijn een goede aanvulling op de overige activiteiten die al plaatsvinden op 't Lochter II en III en op het recreatieve en sportieve karakter van de gemeente Hellendoorn;
8. De locatie en het initiatief is passend binnen het provinciaal beleid op het gebied van windenergie.
9. De initiatiefnemers verwachten dat ondernemers graag gebruik zullen willen maken van een aanbod aan lokale groene stroom. De initiatiefnemers verwachten dat ondernemers op het bedrijventerrein zich graag zullen willen associëren met deze schone en stille energie.

De exacte positionering van de windturbines is een gevolg van de combinatie van het zoeken naar de ideale afstanden tot bestaande woningen, straalpaden en (geplande) bebouwing op het bedrijventerrein zelf. Tegelijkertijd wordt gestreefd om zo beperkt mogelijk een belemmering te vormen voor de uitgeefbaarheid van de resterende bedrijfspercelen.

2.2 Waarom kiezen voor hoge windturbines?

2.2.1 Visuele rust

Om de opbrengst aan stroom van drie hoge windturbines te evenaren, zou je ongeveer vijf kleinere windturbines moeten bouwen. Het voordeel van drie windturbines in plaats van vijf ligt voor de hand: je ziet minder windmolens en dat geeft een rustiger beeld. In algemene zin geldt dat op grotere afstand zowel hoge als iets lagere turbines even goed zichtbaar zijn. Minder turbines maakt dus echt verschil.

Meer windturbines (molens) betekent ook meer rotoren (wieken) en dus meer beweging en een negatiever effect op wat wel heet de visuele rust.

Bij een aantal van vier turbines geldt dat de onderlinge afstanden en de opstelling (in een lijn of in een grid) meer invloed heeft op de regelmatigheid van het beeld dan bij drie turbines. Afwijkingen in die onderlinge afstanden leiden eerder tot een negatief effect dan bij een opstelling van drie turbines. Een groep van drie windturbines leidt in het algemeen tot een harmonieus beeld.

Wel kan gesteld worden dat in het geval van een lijnopstelling vier turbines wel eerder als een samenhangende lijn worden herkend dan drie. Op het bedrijventerrein 't Lochter III is hier echter niet voldoende ruimte voor.

2.2.2 Hogere energieopbrengst

Om een goede vergelijking te maken tussen de energieopbrengst van een hoge windturbine en een lagere windturbine is hieronder de energieopbrengst van een GE2.75 met een ashoogte van 80 meter vergeleken met de opbrengst van diezelfde turbine met een ashoogte van 145 meter. Om daarnaast een gevoel te krijgen voor de verschillen in opbrengst van windturbines met meer vermogen en een grotere rotor, of minder vermogen en een kleinere rotor zijn ook de opbrengsten van de Lagerwey L136 en de Nordex N117 bepaald. Het betreft hier voorbeeld windturbines, echter alle drie deze windturbines kunnen qua afmetingen, vermogen en milieueffecten wel binnen de bandbreedte liggen die zal worden aangevraagd in de vergunningsaanvraag.

Tabel 2.1 Verwachte energieopbrengst GE 2.75-120 op 145m

Windturbintype	Ashoogte (m)	Vermogen (MW)	Opbrengst (GWh/jaar)
Lagerwey L136	145	3.60	35
GE 2.75-120	145	2.75	28
Nordex N117	145	2.40	25

Tabel 2.2 Verwachte energieopbrengst GE 2.75-120 op 80m

Windturbintype	Ashoogte (m)	Vermogen (MW)	Opbrengst (GWh/jaar)
GE 2.75-120	80	2.75	20

Tabel 2.2 laat zien dat de energieopbrengst van een windturbine op 80 meter bijna 30% lager uitvalt dan wanneer je dezelfde windturbine op een hoogte van 145 meter bouwt. Dat betekent ook dat vier windturbines op 80 meter hoogte minder duurzame stroom opwekken dan drie windturbines op 145 meter.

Een zo hoog mogelijke opbrengst aan energie is belangrijk met het oog op de duurzaamheidsdoelstellingen (zowel lokaal, provinciaal als landelijk). Met een zo hoog mogelijke opbrengst realiseert het windpark bovendien een zo groot mogelijke hoeveelheid vermeden CO₂-uitstoot. Een zo hoog mogelijke opbrengst zorgt er straks voor dat zoveel mogelijk mensen groene stroom uit Nijverdal kunnen krijgen. Een zo hoog mogelijke opbrengst is ook belangrijk met het oog op het rendement op de participaties. Het is de ambitie van de

initiatiefnemers om ook op dit punt iets goeds te doen voor de Hellendoornse samenleving. Hoog betekent dus ook hoge opbrengst en hoog rendement.

2.2.3 Goede mogelijkheden voor klimwand en uitkijkpunt

Om zowel een uitkijkpunt op grote hoogte als een hoge klimwand mogelijk te maken is een windturbine met een hoge ashoogte nodig. Een windturbine met een ashoogte van 145 meter levert voldoende ruimte op voor een van de hoogste uitkijkpunten en van Nederland en voor de hoogste klimwand. Deze combinatie is op een windturbine met een lage ashoogte niet realiseerbaar.

De initiatiefnemers menen dat de hoogte van 140 meter voor het uitkijkpunt heel geschikt is om aansluiting te zoeken bij het profiel van de gemeente Hellendoorn: sportief, uitdagend, avontuurlijk. Het is daarom een extra kans dat De Wilgenwaard meedoet in de ontwikkeling van de klimwand en geïnteresseerd is in de exploitatie daarvan.

Denkbaar is dat de gemeente Hellendoorn er straks een gewilde trouwlocatie bij heeft. Zeker is dat een platform op deze hoogte een toevoeging is aan het profiel van bedrijventerrein 't Lochter en aan het profiel van het dorp Nijverdal. Die toevoeging kan helpen om een relatie te leggen tussen Het Buitencentrum (De Paarse Poort) en De Grote Hoogte (als we het uitkijkplatform voor het gemak maar even die naam meegeven). Het dorp Nijverdal in het midden daar tussen zou daarvan kunnen profiteren.

3 MAATSCHAPPELIJKE KOSTEN-BATENANALYSE VOOR DE GEMEENTE HELLEDOORN

3.1 Energieopbrengst en vermeden emissies

In hoofdstuk 2 hebben we al kunnen lezen dat hoge windturbines meer groene stroom leveren dan lage windturbines. De voorbeeldturbine laat een jaarlijks opgewekt vermogen van ongeveer 28 GWh zien. Een gemiddeld huishouden in Nederland heeft een elektriciteitsverbruik van 3.500 kWh per jaar (bron: Milieucentraal 2015). De gemeente Helleendoorn bestaat uit 14.288 huishoudens (bron: CBS 2014). Dat betekent dat met Windpark Lochter ruim de helft van alle huishoudens van de gemeente Helleendoorn van groene stroom zouden kunnen worden voorzien.

Elk kilowattuur dat wordt geproduceerd door windpark Lochter zorgt ervoor dat deze niet hoeft te worden geproduceerd met behulp van fossiele bronnen van energie. Dit leidt tot een positief klimaateffect in de vorm van vermeden emissies van luchtverontreinigende stoffen en klimaatstoffen zoals CO₂.

Wanneer wordt gerekend met een gemiddelde vermeden CO₂ uitstoot per opgewekte kWh windenergie in Nederland (0,55 gram/kWh; bron Agentschap NL¹), dan draagt de ontwikkeling bij aan een vermeden CO₂ uitstoot van circa 0,15 megaton CO₂ per jaar.

Vergelijking met zonnepark

Het kan inzichtelijk zijn om het windpark te vergelijken met andere vormen van duurzame energie. Een alternatief voor windpark zou immers een zonnepark kunnen zijn.

Wanneer we als uitgangspunt nemen dat een zonnepark evenveel groene stroom zou moeten opwekken als windpark Lochter (28 GWh/jaar) zouden ongeveer 100.000 zonnepanelen geplaatst moeten worden. Elk paneel heeft een oppervlak van 1,65 m². Met de nodige ruimte ertussen om schaduw te voorkomen en om bij de panelen te kunnen voor onderhoud, storing en vervanging, is ongeveer 20 hectare nodig, ofwel het gehele Lochter III terrein.

Zonnepanelen kunnen vaak op daken worden gelegd of op daken voor parkeerplaatsen, maar 100% dekking gaat niet. Lochter III zal dan ook te klein zijn om 100.000 panelen kwijt te kunnen. Het ruimtebeslag van zonnepanelen is dus vele malen groter dan dat van windmolens. Voor de investering in zonnepanelen geldt (net zo als voor een investering in windmolens) dat die gedaan wordt voor een periode van 15 à 20 jaar. Al die tijd kan de grond dus niet voor andere doeleinden gebruikt worden.

De investering die nodig is voor het plaatsen van 100.000 zonnepanelen is ca. € 32 miljoen (gebaseerd op cijfers van het zonnepark Ameland: 23.000 panelen, kosten € 7,4 miljoen). Dat is bijna 3 keer zoveel als de investering voor 3 windmolens (€ 12 miljoen, meer hierover in paragraaf 3.7). De opbrengst is in deze rekensom dus gelijk.

¹Zie voor exacte data: <http://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/beleid/cijfers>

Voor een eventuele participant betekent dit dat er aan een dergelijk zonnepark nauwelijks geld te verdienen valt en dat het rendement op de participaties dus laag zal zijn. In elk geval lager dan het rendement op participaties in windenergie.

Gesuggereerd is om in plaats van de drie windmolens op 't Lochter III windmolens te bouwen op een Deens eiland en dan vandaar de stroom met een kabel naar de gemeente Hellendoorn te brengen. Los van de vraag of het gemeentebestuur eraan toe is om de definitie van eigen duurzaamheidsdoelstelling op een zodanige manier op te rekken dat ook een windmolen in Denemarken bij kan dragen aan Hellendoornse doelstellingen, wijzen wij op het aspect van de netaansluiting.

Voor de aanleg van een kabel van de drie windmolens van Windpark Lochter naar het dichtstbijzijnde middenspanningsstation van Enexis, begroten wij een bedrag van € 500.000,- à € 1.000.000,-. De te overbruggen afstand bedraagt ongeveer 1 km. Het dichtstbijzijnde Deense eiland (hemelsbreed) is Rømø. De afstand naar van bedrijventerrein 't Lochter naar Rømø is 335 km. De afstand van Rømø naar het vasteland is 9 km. Een dergelijke investering is niet voor een enkele gemeente haalbaar.

De omslag naar duurzame energie is ook een omslag naar het bij elkaar brengen van gebruik en van productie, om allerlei redenen, maar dus ook vanwege kostenefficiëntie.

3.2 Lokale werkgelegenheid

De intentie is om de bouwwerkzaamheden zoveel mogelijk door lokale bouwbedrijven te laten uitvoeren. Hierbij wordt gedacht aan de infrastructuur (aanleg van het kraanopstelvak), het leggen van stroomkabels (o.a. de netaansluiting en tussen de windturbines) en de bouw van de fundering en het betonnen deel van de toren. Door het zoveel mogelijk door lokale partijen te laten uitvoeren, bevordert het de lokale economie en zal het lokale werkgelegenheid opleveren, niet alleen voor dit project, maar ook voor andere toekomstige projecten. Het betekent voor het bouwbedrijf een nieuwe markt, die snel groeiende is, niet alleen in Nederland maar ook in de omliggende landen. Twee bouwbedrijven in de omgeving hebben reeds hun belangstelling getoond. Lukt het om op deze markt een positie te verwerven, dan betekent dat snel een omzet van tientallen miljoenen euro's en daarmee werkgelegenheid voor honderden mensen.

Omdat het ingewikkeld en specialistisch werk betreft, is bij de aanbesteding niet alleen een scherpe prijs, maar ook kennis over veiligheid, uitvoering en kwaliteit van belang. ReggeWind is daarom van plan bedrijvendagen te organiseren voor lokale ondernemers. Tijdens deze dagen worden zij geïnformeerd over de technische en andere vereisten die nodig zijn voor het bouwen van een windpark, met klimwand en uitkijkplatform. Zo kunnen lokale bedrijven een maximale kans krijgen om mee te werken aan de totstandkoming van onze windturbines. Een marktconform aanbod is hierbij uiteraard een belangrijke voorwaarde.

Voor ReggeStroom: lokaal energiebedrijf voor duurzame energie, betekent dit project dat zij zich kan ontwikkelen tot een nog stabielere factor in de omgeving. Dit zal een groei van het aantal medewerkers met zich meebrengen. Een groei van 5 tot 10 fte in de komende jaren wordt voorzien.

De exploitatie van de recreatievoorzieningen wordt uitbesteed aan lokale outdoor-activiteiten ondernemingen, o.a. De Wilgenwaard in Nijverdal. Het betekent voor de gemeente nieuwe recreatiemogelijkheden die goed te combineren zijn met de reeds bestaande mogelijkheden. Een voorbeeld hiervan is de Paarse Poort, het informatiecentrum van Staatsbosbeheer bij Dalzicht. Door het aanbieden van bijvoorbeeld fietstochten, excursies vanaf de Paarse poort door het centrum van Nijverdal naar het windpark, zal ook de middenstand, en met name de horeca, in het centrum van meeprofiteren en werkgelegenheid opleveren. Ook door het verblijf van werknemers die betrokken zijn bij de bouw en onderhoud kan de horeca profiteren van het windpark. Kortom: Windpark Lochter stimuleert de lokale bedrijvigheid en daarmee de economische welvaart van Nijverdal en omstreken.

3.3 Voorzieningen

3.3.1 Klimwand

Op een van de torens zal een klimwand komen, aan de buitenzijde van de toren en evt. ook aan de binnenzijde, mits het aan de veiligheidseisen kan voldoen. Uit een eerste studie, uitgevoerd in samenwerking met Wilgenwaard, blijkt dat een hoogte van 40 tot 45 meter goed haalbaar te zijn. Daarmee wordt deze klimwand de hoogste van Nederland. De klimwand zal niet alleen voor toeristen/recreanten beschikbaar zijn maar ook voor veiligheidstrainingen voor windturbinemonteurs en brandweerlieden voor het verkrijgen van een veiligheidscertificaat. Dit alles onder leiding van gekwalificeerde instructeurs van Wilgenwaard. Dit idee wordt in de komende maanden verder uitgewerkt tot een concept-ontwerp en een kostenraming, om hiermee de haalbaarheid aan te kunnen tonen.

3.3.2 Uitkijkplatform

De toren met de klimwand krijgt ook een uitkijkplatform. Vanuit het platform is er zicht op de wijde omgeving, bij helder weer zelfs de gehele provincie. Met name het panorama van het Wierdense veld, Notterveld en de Sallandse heuvelrug zal veel bezoekers trekken. Er worden twee opties bekeken en uitgewerkt:

- Uitkijkplatform met glazen wanden in de top van de toren, net onder de windturbinegondel. Via een wenteltrap of een lift in de toren kunnen groepen van 10 tot 12 mensen naar boven en via een deuropening in de torentop toegang krijgen tot het platform.
- Lift langs de buitenkant van de betonnen toren, geschikt voor 10-12 mensen. De lift krijgt glazen wanden waardoor er vrij uitzicht is tijdens de op- en neergang, in een range van ongeveer 180 tot 270 graden (half tot driekwart rondom). De lift gaat tot ongeveer 80m hoogte en blijft daarmee onder de wieken. De lift zelf is het uitkijkplatform; er is dus geen aparte platform. Daardoor hoeven de bezoekers niet over te stappen.

Wat betreft beide opties zal er rekening gehouden worden met het zicht op de dichtstbijzijnde woningen aan de Schapendijk. Ook het bedrijf Niverplast heeft haar bezwaar tegen inkijk vanaf het uitkijkplatform kenbaar gemaakt aan ReggeWind. Privacy bezwaren en mogelijke oplossingen worden serieus besproken met bewoners en met de directie van Niverplast. In geval van een uitkijkplatform is een mogelijke oplossing om met behulp van schermen het zicht naar beneden dusdanig te belemmeren dat er geen zicht is op de desbetreffende woningen of bedrijf.

Een voordeel van de tweede optie is dat de lift zodanig geplaatst kan worden dat er geen zicht is op de woningen aan de Schapendijk en daarmee tegemoet gekomen kan worden aan bezwaren van de bewoners van deze woningen wat betreft inbreuk op hun privacy.

Op basis van technische, economische en veiligheidsaspecten wordt een keuze tussen de twee opties gemaakt. Het platform zal alleen toegankelijk zijn onder begeleiding van gekwalificeerd personeel van de exploitant. Met name de veiligheidsaspecten zullen veel aandacht krijgen, gezien de hoogte en de beperkte toegankelijkheid van het platform of de lift.

Het uitkijkplatform biedt uitzicht over Salland, Twente en omgeving. De windturbine kan dus bezichtigd worden. De openingsuren zijn afgestemd op de behoefte.

Kansen voor de ontwikkeling van toerisme en recreatie

Zoals hierboven vermeld gaat ReggeWind één van de turbines uitvoeren met een outdoor klimwand en een glazen uitkijkplatform op 140 meter hoogte. En heeft Outdoor activiteitenpark De Wilgenwaard belangstelling getoond voor de ontwikkeling en de exploitatie van de klimwand. ReggeWind zal ook in gesprek gaan met Staatsbosbeheer om te onderzoeken naar de mogelijkheden van gezamenlijke activiteiten.

3.3.3 Horeca

Er komt geen horecavoorziening bij de windturbine met de uitkijkplatform en klimwand. Wel zal er een informatiecentrum zijn, waar bezoekers geïnformeerd zullen worden over duurzame energie in het algemeen en het windpark in het bijzonder. Het zal een permanent informatiepunt (ongeveer 30m²) worden met informatie over duurzame energie als opvolger van olie, kolen en gas. Daarnaast wordt er informatie geleverd over energiebesparing. Ook specifieke informatie over Windpark Lochter (productiecijfers, bijdrage aan duurzaamheidsdoelstellingen, etc.) zal in het informatiecentrum beschikbaar komen.

De exploitant van de recreatievoorziening draagt de zorg voor het onderhoud en het schoonhouden van de locatie.

Voor de bestaande horeca in de gemeente zullen de activiteiten in en rondom het windpark een positief effect hebben vanwege het aantrekken van meer toerisme, maar ook door de aanwezigheid van werklieden tijdens de bouw en onderhoudswerkzaamheden aan het park.

3.4 Gevolgen voor verdere exploitatie bedrijventerrein 't Lochter III

3.4.1 Beperkingen type bedrijven en exploitatie gronden in de nabijheid van de windturbines

De percelen van bedrijventerrein 't Lochter III kunnen ontwikkeld worden ten behoeve van het uitoefenen van bedrijfsactiviteiten. Er zijn reeds enkele bedrijven gerealiseerd en er kunnen nog meer ontwikkelingen plaatsvinden. De aanwezigheid van windturbines belemmert de ontwikkeling van bedrijven in beperkte mate. Met de volgende twee zaken dient rekening te worden gehouden.

De gemeente kan per pand een afweging maken of er sprake is van een kwetsbaar object. Dat kan gebeuren op basis van de gebruiksfuncties van het object en/of de verwachte hoeveelheid aanwezige personen. Dit betekent dat de windturbines een effect hebben op de uitgeefbaarheid of exploitatie van de gronden van het industrieterrein 't Lochter III. Hoe groot dit effect is, hangt sterk af van de manier waarop het bedrijventerrein verder ingericht wordt.

Doordat de windturbines zoveel mogelijk aan de randen van industrieterrein 't Lochter III zijn geplaatst, valt een groot deel van de cirkels buiten het gebied waar bedrijvigheid is voorzien. Een gedeelte van de 10^{-6} cirkels valt wel over de gemeentegrens van Wierden heen. Voor de gemeente Wierden gelden dezelfde regels als voor de gemeente Hellendoorn.

Dat windturbines en bedrijventerreinen zich goed laten combineren blijkt uit het feit dat er al veel (kleine) windprojecten op en nabij bedrijventerreinen zijn gebouwd. Goede voorbeelden zijn: windpark Kampen, windpark Nieuwegein, windpark Oosterhout en windpark Distripark. Daarnaast zijn er vele windparken in de havengebieden van Amsterdam, Eemshaven en Rotterdam gebouwd en in bedrijf.

3.4.2 Groene aantrekkingskracht

Door het industrieterrein tevens te gebruiken als windpark, krijgt het een unieke groene uitstraling. Dit is een meerwaarde ten opzichte van andere industrieterreinen in de directe omgeving voor bedrijven die duurzaamheid hoog in hun vaandel hebben en zich als zodanig willen profileren. Bedrijven op het terrein kunnen participeren in het project en daarmee hun groene karakter versterken.

Met Windpark Lochter wordt bedrijventerrein 't Lochter III voorzien van een eigen landmark. Bedrijven die die zich in de toekomst hier gaan vestigen, worden daardoor geassocieerd met groene energie die lokaal wordt opgewekt. Zij kunnen eveneens gebruikmaken van de energie die Windpark Lochter opwekt. De participatie in de vorm van ReggeWinddelen staat ook voor hen open en is voor de huidige ondernemers op het terrein, maar ook voor nieuwe nog aan te trekken ondernemers aantrekkelijk vanwege lagere energiekosten. Het groene karakter en lagere energiekosten geven daarmee het industrieterrein 't Lochter III een onderscheidende meerwaarde ten opzichte van de vele andere (braakliggende) industrieterreinen in de provincie.

3.5 Overige gevolgen

3.5.1 Planschade

Het kan zijn dat er planschade ontstaat als gevolg van de aanleg van windturbines. Dit is op voorhand onderzocht door een specialistisch bureau (zie bijlage). Gebruikelijk is dat het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente, de mogelijke planschadeclaims doorzet naar de initiatiefnemers. Deze anterieure overeenkomst tussen gemeente en initiatiefnemers is op dit moment nog niet gesloten.

3.5.2 Gevolgen voor de omgeving

De ontwikkeling van duurzame energie heeft als uiteindelijk doel om de natuur te beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering. ReggeWind zet zich hiermee in voor een lange termijn bescherming, maar ook op korte termijn zorgt ReggeWind ervoor dat nadelige effecten

op de natuur zoveel mogelijk worden vermeden. Indien nodig worden er maatregelen getroffen om ongewenste effecten op vogels en vleermuizen te voorkomen. ReggeStroom overlegt met Landschap Overijssel, Landgoed Notterveld B.V. en Provincie Overijssel om de natuurkwaliteit zo goed mogelijk te behouden.

Wierdenseveld en Sallandse Heuvelrug

De commissie Grondgebied heeft ook vragen gesteld over de impact van het windpark op de Natura 2000 gebieden Wierdenseveld en Sallandse Heuvelrug. Naar deze effecten is onderzoek gedaan door Bureau Waardenburg². De conclusie ten aanzien van deze gebieden wordt hieronder geciteerd.

Het plangebied ligt in de omgeving van de Natura 2000-gebieden Wierdense Veld, Sallandse Heuvelrug, Borkeld, Vecht- en Beneden-Reggegebied, Boetelerveld en Engbertsdijksvenen en enkele Beschermde Natuurmonumenten. Effecten van aanleg en gebruik van het windpark op instandhoudingsdoelen van deze Natura 2000-gebieden zijn met zekerheid uitgesloten. Omdat effecten niet optreden, zijn significant negatieve effecten op Natura 2000-gebieden uitgesloten.

Het gehele rapport van Bureau Waardenburg is als bijlage van de m.e.r. beoordeling te vinden.

Extra vervoersbewegingen

Tijdens de bouw zullen er extra vervoersbewegingen zijn, met name voor de aanvoer van materialen en componenten. Een 750 tons kraan zal worden gebruikt om de 3 windturbines te installeren en een 600 tons kraan voor de bouw van de betonnen toren. De verwachting is dat er gedurende 4 a 5 maanden bouwactiviteiten zullen zijn.

Eenmaal in bedrijf zijn de extra vervoersbewegingen zeer beperkt. Met name van april t/m oktober zullen er recreatie-activiteiten zijn. Deze zijn alleen overdag en onder leiding van de exploitant. Hierbij gaat het overwegend om groepen van ca. 5 tot 15 mensen. In vergelijking tot de andere activiteiten op het industrieterrein is het aantal extra vervoersbewegingen door deze recreatie-activiteiten zeer gering. Alle extra vervoersbewegingen zullen via de bestaande of nog aan te leggen infrastructuur van het bedrijventerrein gaan.

3.6 Samenvatting gevolgen

De voorgaande paragrafen laten zien dat de komst van het windpark niet zonder gevolgen is. Het betreft hier zowel positieve als negatieve gevolgen. Onderstaande tabellen zetten de gevolgen nog een keer overzichtelijk naast elkaar.

² Natuurtoets voor Windpark Lochter (oktober 2015)

Tabel 3.1 Samenvatting gevolgen windpark Lochter - Financieel

Positief	Negatief
Leges inkomsten voor de gemeente Hellendoorn	Kosten voor het ambtenarenapparaat dat betrokken is bij het project
OZB inkomsten voor de gemeente Hellendoorn	Minder flexibele uitgifbaarheid van de overige gronden op Lochter III vanwege externe veiligheidsoverwegingen
Vergoeding voor de grondposities van de windturbines op het bedrijventerrein	
Mogelijk betere verkoopbaarheid van overige gronden (groene aantrekkingskracht en goedkope stroom)	

Tabel 3.2 Samenvatting gevolgen windpark Lochter - Maatschappelijk

Positief	Negatief
Extra (lokale) werkgelegenheid	Planschade, welke via een anterieure overeenkomst met de initiatiefnemers zal worden geregeld
Goedkope groene stroom voor particulieren en bedrijven	
Participatiemogelijkheden	

Tabel 3.3 Samenvatting gevolgen windpark Lochter - Recreatie

Positief	Negatief
Informatiecentrum over duurzame energie	De landschapsbeleving vanuit het Wierdense Veld en het uitzicht vanaf de Sallandse heuvelrug zal veranderen
Klimwand en Uitzichtplatform	

Tabel 3.4 Samenvatting gevolgen windpark Lochter - Milieu

Positief	Negatief
28 GWh lokaal opgewekte groene stroom met bijbehorende vermeden uitstoot van broeikasgassen	Horizonvervuiling
Forse bijdrage aan gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen	Beperkte geluid en slagschaduw overlast

3.7 Financieel business plan windpark Lochter

De bouw en exploitatie van een windpark vraagt om een grote investering aan het begin van het project. Deze investering moet gedurende de looptijd van het project worden terugverdiend. Een windpark verdient haar investering terug door de verkoop van groene stroom. Voor de stroom ontvangt het windpark een basisprijs (net zoals bij grijze stroom) en daar bovenop ontvangt het windpark subsidie per opgewekte kWh.

De exacte invulling van de business case is op dit moment van het project nog lastig exact te maken. Het rendement op de investering is in sterke mate afhankelijk van de windsnelheid op ashoogte (hoe hoger, hoe meer wind), het windturbintype (een groter vermogen levert doorgaans meer stroom) en de hoogte van het subsidiebedrag (moet nog worden vastgesteld).

De eerste berekeningen met kengetallen laten echter zien dat het door de grote hoogte van windpark Lochter goed mogelijk is om een interne opbrengstvoet (IRR) van 10% of hoger te halen. De totale investeringen worden op dit moment op 8 tot 13 miljoen euro geschat, dit is sterk afhankelijk van het type windturbine dat wordt gekozen.

3.7.1 Fonds voor afbraak windturbines

De windturbine-eigenaar heeft de verplichting om aan het einde van de technische levensduur van de windturbines de windturbines om veiligheidsredenen af te breken. Windturbines zijn meestal ontworpen en gecertificeerd voor een levensduur van tenminste 20 jaar. In technische zin kunnen, aan het einde van deze termijn, windturbines of vele onderdelen van windturbines nog heel goed hergebruikt worden, mits aangetoond kan worden (en goedgekeurd door een erkend certificeringsinstantie) dat de windturbines nog niet aan het eind van hun technische levensduur zijn en de veiligheid gewaarborgd is.

Dit kan door de turbines door te verkopen aan derden of langer te laten staan op hun locatie. Voor het eerste is een actieve tweedehands handel in windturbines en turbineonderdelen voorhanden, met name voor een tweede leven in Oost Europa en Afrika. Het laatste, langer laten staan, is ook mogelijk omdat in het geval van windpark Lochter de windturbine-eigenaar tevens de grondeigenaar is en de vergunningen worden aangevraagd voor onbepaalde tijd.

Normaal gesproken wordt er dus geen fonds voor afbraak gereserveerd. Afbraak betaalt zichzelf terug gezien de restwaarde van de windturbines. Bovendien is de afbraak een private verantwoordelijkheid van de windturbine-eigenaar, zolang hij zich houdt aan de veiligheidsvoorschriften. Vanwege de hoge betonnen torens wordt er in het projectfinancieringsmodel wel een reservering gedaan om de afbraakkosten van de betonnen torens te kunnen financieren.

Wat betreft de funderingen zijn er geen verplichtingen om af te breken, omdat hierbij veiligheid niet in geding is en de windturbine-eigenaar tevens de grondeigenaar is. Desondanks wordt ook voor dit deel een reservering gemaakt.

3.7.2 Wat gebeurt er als de initiatiefnemer failliet gaat?

In geval van faillissement valt het eigendom aan de grootste schuldeiser. Dit zal de bank zijn die het project gefinancierd heeft met een lening (normaal 80-85% van de totale kosten). De bank zal op dat moment het windpark zelf gaan beheren, om daarmee de inkomsten vanuit de stroomlevering veilig te stellen, en eventueel een andere eigenaar voor zoeken.

4 WINDTURBINES EN GEZONDHEID

4.1 Inleiding

Er bestaat een relatie tussen milieu en gezondheid. Ook andere factoren dan milieufactoren zijn van invloed op de gezondheid van mensen, denk aan roken, beweging en het binnenklimaat van woningen.

Uit zienswijzen bij projecten voor windenergie blijkt dat er bij omwonenden, of mensen die langdurig in de buurt van windturbines werken, zorgen kunnen bestaan over de mogelijke gevolgen van windenergie op de kwaliteit van de leefomgeving. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de mogelijke gevolgen voor omwonenden, omdat verreweg de meeste onderzoeken zich ook tot die groep beperken. Invloed die de windturbines hebben op werknemers die zich in panden op Lochter III bevinden wordt verder beschreven in de ruimtelijke onderbouwing. De invloed van windturbines op omwonenden is globaal in drie aspecten te verdelen:

- geluid en trillingen;
- visuele aspecten (zichtbaarheid en slagschaduw);
- veiligheid.

Gerealiseerd moet worden dat het effect op gezondheid wat anders is dan de invloed op de kwaliteit op de leefomgeving (hinder), al hoe wel er een relatie bestaat. Hinder kan worden ondervonden, terwijl er geen sprake hoeft te zijn van gezondheidseffecten. (Ernstige) hinder kan wel tot gevoelens van irritatie, boosheid en onbehagen leiden en als gevolg daarvan tot gezondheidseffecten (zoals bijvoorbeeld hoge bloeddruk).

Omdat het aspect gezondheid en windturbines geen plek heeft in de MER beoordeling wordt in dit rapport in een apart hoofdstuk het onderwerp windenergie in relatie met gezondheid belicht.

4.2 Studies windturbines en gezondheid

Er zijn veel studies uitgevoerd naar gezondheidseffecten³, wetenschappelijke en niet-wetenschappelijke. Juist omdat het om gezondheid gaat, wordt in dit rapport alleen verwezen naar die studies waaraan in belangrijke mate door onafhankelijke medici of gezondheidsinstellingen is meegewerkt. Algemene conclusie is dat er geen rechtstreeks verband tussen windturbines en gezondheidseffecten gevonden is. Slaapverstoring door windturbines is niet uitgesloten, maar kan op basis van de beschikbare data ook niet worden aangetoond. Tevens blijkt geen bewijs te zijn voor een 'windturbinesyndroom'⁴. Hieronder worden de belangrijkste onderzoeken toegelicht.

³ O.a. "Wind Turbine Health Impact Study: Report of Independent Expert Panel", Massachusetts Department of Environmental Protection and Massachusetts Department of Public Health (January 2012), "Wind Turbine Sound and Health Effects, An Expert Panel Review", American Wind Energy Association and Canadian Wind Energy Association (December 2009), "Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden", RIVM - GGD Informatieblad medische milieukunde (Update 2013).

⁴ De term 'windturbinesyndroom' wordt gebruikt voor ziekteverschijnselen die aan de aanwezigheid van windturbines zouden kunnen worden gerelateerd. Symptomen zijn duizeligheid, hoofdpijn, slapeloosheid, oorsuizen, concentratiestoornissen en hartziekten. Er is geen wetenschappelijk bewijs van het bestaan van dit syndroom.

Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden, RIVM (update 2013)

Dit informatieblad van de RIVM is opgesteld op verzoek van GGD'en. De GGD'en hebben behoefte aan concrete, objectieve en evenwichtige informatie om er hun advies op te baseren. Het informatieblad dient als ondersteuning bij het beantwoorden van gezondheidsvragen van omwonenden van (geplande) windturbines. Het RIVM rapport verwijst ook naar de conclusies in onderstaande onderzoeken.

In grote lijnen wordt geconstateerd: "Omwonenden kunnen geluidhinder van windturbines ondervinden; dit is het meest beschreven effect van het wonen nabij windturbines. Daarnaast kan onder bepaalde omstandigheden slagschaduw optreden, wat hinderlijk kan zijn wanneer dit op de ramen van een woning valt. Er zijn nog onvoldoende data beschikbaar om de invloed van windturbines op de slaap te kunnen beoordelen. Voor andere directe effecten op de gezondheid is geen bewijs. Wel kunnen bij sommige mensen gezondheidsklachten ontstaan of verergeren via hinder en stress, die ontstaat als mensen het gevoel hebben dat de plaatsing van windturbines leidt tot verslechtering van de omgevings- of levenskwaliteit."

Wind Turbine Health Impact Study: Report of Independent Expert Panel, Massachusetts (2012)

Een panel van zeven onafhankelijke deskundigen heeft in opdracht van het Massachusetts Department of Environmental Protection (MassDEP) en het Massachusetts Department of Public Health (MDPH) de gevolgen van windturbines op omwonenden onderzocht. Het doel van deze studie 'Wind Turbine Health Impact Study: Report of Independent Expert Panel January 2012' was het identificeren van gedocumenteerde of potentiële gezondheidseffecten dan wel -risico's van windturbines. Het panel gebruikte onder andere 'peer reviewed' literatuur van vier studies, twee uit Zweden, één uit Nederland en één uit Nieuw Zeeland.

Uit dit onderzoek komt naar voren dat een deel van de omwonenden het geluid door windturbines als hinderlijk ervaart. Ook het veranderde uitzicht en het waarnemen van de beweging van de rotorbladen wordt als hinderlijke factor benoemd. Onderzoek laat ook zien dat mensen die de windturbines vanuit hun woning kunnen zien, bij vergelijkbare geluidniveaus, eerder hinder rapporteren dan mensen die geen windturbines vanuit huis zien. Wanneer omwonenden economisch voordeel hebben van een windturbine rapporteren ze vrijwel geen hinder. De mate van ervaren hinder is een combinatie van de feitelijke geluidbelasting, zichtbaarheid van windturbine(s) vanuit de woning en of er sprake is van economisch gewin.

Wanneer iemand hinder ondervindt, dan betekent dit nog niet dat er een effect is op de gezondheid van die persoon. In de studie worden de volgende belangrijke conclusies ten aanzien van gezondheidseffecten getrokken:

- er is onvoldoende bewijs dat het lawaai van windturbines directe gezondheidsproblemen of ziektes veroorzaakt (dat wil zeggen, onafhankelijk van een effect op hinder of slaap);
- of ergernis over windturbines leidt tot slaapproblemen of stress is niet voldoende gekwantificeerd. Er is wel bewijs dat de verstoring van de slaap een negatief effect kan hebben op stemming, cognitief functioneren en het algeheel gevoel van gezondheid en welzijn. Dit is niet gebaseerd op bewijs dat zich op windturbines richt;
- er is geen bewijs voor gezondheidseffecten door blootstelling aan windturbines dat gekarakteriseerd kan worden als het 'windturbinesyndroom'.

Wind Turbine Sound and Health Effects, An Expert Panel Review, Canada (2009)

Begin 2009 hebben de Amerikaanse en Canadese windenergie associaties een wetenschappelijke adviescommissie onderzoek laten uitvoeren naar literatuur over de waargenomen effecten op de gezondheid door windturbines. De adviescommissie was een multidisciplinair panel, bestaande uit artsen, audiologen, en akoestische professionals uit de Verenigde Staten, Canada, Denemarken en het Verenigde Koninkrijk. Het doel van het panel was om een wetenschappelijke en betrouwbaar document te bieden dat duidelijkheid en inzicht geeft over de tegenstrijdige informatievoorziening over windturbinegeluid in relatie tot gezondheid.

De adviescommissie kwam tot de volgende vier belangrijke punten:

- geluid van windturbines draagt niet bij aan een risico tot gehoorschade of enige andere nadelige gezondheidseffect bij de mens;
- laagfrequent geluid en infrageluid van windturbines (geluid met zeer lage frequenties dat niet of nauwelijks te horen is) geven geen risico voor de menselijke gezondheid;
- sommige mensen worden wellicht geërgerd door de aanwezigheid van geluid van windturbines, maar deze ergernis wijst niet op een ziektebeeld;
- een belangrijke oorzaak van bezorgdheid over geluid van windturbines is de fluctuerende aard van het geluid. Sommigen mensen zullen dit geluid ergerlijk vinden, een reactie die voornamelijk afhankelijk is van persoonlijke kenmerken in relatie tot de intensiteit van het geluidsniveau.

Samengevat

Geluid en zeker het ervaren van geluid, kan tot irritatie (hinder) leiden. Uit de onderzoeken blijkt ook dat het wel of niet kunnen zien van de windturbines een rol speelt; er wordt meer hinder van turbinegeluid ervaren door ondervraagden die zicht hebben op de turbines dan de ondervraagden die de turbines niet zien, maar op gelijke afstand wonen en waar volgens metingen het geluidsniveau gelijk is. Daarnaast speelt 'participatie' een rol. (Mede)eigenaren van turbines of omwonenden die op andere wijze voordeel ondervinden ervaren geen hinder.

4.3 Geluid

Omdat geluid veelal centraal staat in de discussie over gezondheid in relatie tot windturbines, wordt in deze paragraaf verder ingegaan op het aspect geluid.

Wetenschappelijk onderzoek

Geluid kan tot hinder en zelfs gezondheidsschade leiden. Om die reden geldt een strenge geluidswetgeving in Nederland, ook voor windturbines. Sinds 2011 geldt voor de geluidsemmissie van windturbines de Europese jaardosisnorm Lden. Met deze normsystematiek - die overigens al veel langer geldt wordt voor weg-, rail- en vliegverkeer wordt het gehele geluidkarakter van windturbinegeluid meegenomen, dus ook laagfrequent geluid. Bij het vaststellen van de hoogte van deze norm zijn uitgebreide onderzoeken naar hinderbeleving meegenomen. Naast een jaargemiddelde norm voor de periode dag, avond en nacht van 47 dB Lden, heeft de regering besloten tot een extra norm voor specifiek de nachtperiode van 41 dB Lnight.

Uit een recente studie van Health Canada⁵, de federale gezondheidsinstantie van Canada, blijkt dat geluid van windturbines geen directe negatieve effecten heeft op de gezondheid van omwonenden. Er zijn geen meetbare effecten op (chronische) ziekten, stress en slaap, zo luidt de conclusie. Vanaf 2012 zijn 1.238 volwassenen woonachtig op verschillende woonafstanden van windturbines gevolgd. Voor het onderzoek zijn deze mensen meerdere keren onderzocht op bloeddruk, hartritme, slaap en stresshormonen. Ook moesten zij enquêtes invullen. Tevens is tijdens het onderzoek 4.000 uur aan windenergiegeluid opgenomen om te kijken of er bij een grotere geluidsdruk ook meer klachten zijn. Er zijn geen directe verbanden gevonden tussen geluidsdruk en klachten als migraine, diabetes, hoge bloeddruk en slapeloosheid. "While some people reported some of the health conditions above, their existence was not found to change in relation to exposure to wind turbine noise," aldus Health Canada. Wel ervaren omwonenden meer hinder van de luchtvaartlichten op de gondels en slagschaduw wanneer de geluidsdruk hoger is. Bij het onderzoek zijn tientallen experts op het gebied van akoestiek en gezondheid uit overheden, universiteiten en industrie betrokken geweest.

Laagfrequent geluid

Het bereik van het menselijk gehoor ligt tussen 20 en 20.000 Hertz (Hz). Geluid onder de 100 HZ is voor veel mensen moeilijker te horen. Laagfrequent geluid is geluid met een frequentie beneden 200 Hz. Bijna alle geluidbronnen produceren (ook) laagfrequent geluid. In de meeste gevallen wordt dit overstemd door hoger frequent geluid en dus niet als zodanig gehoord. Het is meestal mechanisch gegenereerd geluid. Laagfrequent geluid wordt op verschillende manieren opgewekt. Bekende bronnen zijn gasturbines, transformatoren, wegverkeer en windturbines.

Laagfrequent geluid dempt door gevels en op grotere afstand minder uit dan normaal geluid, op meer dan 5 kilometer afstand van sterke geluidbronnen blijft alleen laagfrequent geluid over. Ook kan in woningen en gebouwen versterking van het geluid ontstaan (zogenaamde 'resonantie'). Er is geen Nederlandse wettelijke norm voor specifiek laagfrequent geluid van windturbine, de wettelijk norm van Lden 47 dB houdt wel rekening met laagfrequent geluid. Het RIVM heeft op verzoek van de GGD'en⁶ de invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden door windturbines onderzocht⁷. Hierin wordt gesproken over het laagfrequente geluid vanwege windturbines en dat er geen bewijs bestaat dat dit een factor van belang is. Er is geen aparte beoordeling nodig bovenop de bescherming die de A-gewogen normstelling op basis van dosis-effectrelatie reeds biedt (de bestaande norm van Lden = 47 dB). De mate van bescherming en de normering worden eveneens beschouwd in een literatuuronderzoek⁸ naar laagfrequent geluid van windturbines van Agentschap NL. Ook hier zijn geen aanwijzingen dat het aandeel laagfrequent geluid een bijzondere dan wel belangrijke rol speelt.

Voormalig staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu Mansveld concludeert in haar brief⁹ over laagfrequent geluid het volgende: "Laagfrequent geluid draagt inderdaad voor een klein deel bij

⁵ <http://www.cbc.ca/news/technology/wind-turbine-noise-not-linked-to-health-problems-health-canada-finds-1.2826206>

⁶ GGD staat voor Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst. De GGD'en vormen een landelijk dekkend netwerk.

⁷ Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden, GGD Informatieblad medische milieukunde Update 2013; RIVM rapport 200000001/2013.

⁸ Literatuuronderzoek laagfrequent geluid windturbines, LBP Sight in opdracht van Agentschap NL, projectnummer DENB 138006 september 2013.

⁹ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-energie/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/04/01/laagfrequent-geluid-van-windturbines.html>

in de hinderervaring van windturbinegeluid. Echter, deze hinder acht ik op een verantwoorde manier voldoende beperkt door de huidige norm." Recentelijk heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State in beroep geoordeeld¹⁰ dat geen aanknopingspunten zijn voor: "het oordeel dat het standpunt van de minister of het onderzoek van het RIVM op verkeerde uitgangspunten zijn gebaseerd of anderszins onjuist zijn. De Afdeling ziet derhalve geen aanleiding voor het oordeel dat de raad zich niet in redelijkheid op grond van de brief van de minister en het onderzoek van het RIVM op het standpunt heeft kunnen stellen dat de effecten van het laagfrequent geluid veroorzaakt door de windturbines niet anders zullen zijn dan de effecten van geluid met hogere frequenties".

In Denemarken geldt sinds januari 2012 een aparte geluidnorm van 20dB (A) voor laagfrequent geluid. In enkele projecten in Nederland, zoals bijvoorbeeld Windpark Lage Weide is getoetst aan de Deense norm voor laagfrequent geluid en hieruit blijkt dat met toepassing van de Lden=47 dB norm ook afdoende bescherming tegen laagfrequent geluid wordt geboden.¹¹

Geluidbeleid in gemeenten Hellendoorn en Wierden

De gemeenten Hellendoorn en Wierden hebben een geluidsbeleid dat geldt voor industrie, wegverkeer en rail. Dit beleid is niet specifiek voor windturbines. Formeel gezien betekent dit dat het geluid van de windturbines beoordeeld moet worden aan de hand van het Activiteitenbesluit, met de daarin genoemde en hierboven vermelde 47 dB Lden en 41 dB Lnight normen. Zouden de gemeenten windturbines onder de huidige geluidsbeleid willen laten vallen, bijvoorbeeld door het geluid te beoordelen als ware het industrie geluid, dan is het niet mogelijk windturbines op het Lochter III terrein te plaatsen. De verwachting is ook dat het dan nergens in beide gemeentes zal kunnen.

Op verzoek van beide gemeenten hebben we in detail gekeken naar de geluidsemissies van het worst case windturbine type (In dit geval de Lagerwey 136, die na mitigatie, nog precies valt binnen de normen uit het activiteitenbesluit) en een stillere windturbine (als voorbeeld is hier de Nordex N117 gebruikt). De resultaten hiervan zijn ook te vinden in de goede ruimtelijke onderbouwing.

Verder zijn in het onderzoek voor de volledigheid nog 2 woningen toegevoegd:

- Nijverdalsestraat 134 ("Halfweg"), die op de nominatie staat te worden afgebroken zodra de N35 verbreed gaat worden maar nog niet vastligt wanneer dit het geval zal zijn. Deze woning staat overigens het dichtst bij, 410m van de noordelijkste windturbine en daarmee het meest bepalend.
- Schapendijk 2, wat nu onbewoond is en gebruikt wordt als vakantiewoning, maar op lange termijn mogelijk permanent bewoond zal worden.

Om zoveel mogelijk aan de wens van de gemeenten te voldoen zijn we er in het onderzoek van uitgegaan dat het geluidsniveau bij de woningen minimaal 1 dB onder de geldende normen van het Activiteitenbesluit moet blijven. Dit wel met uitzondering van de woning Halfweg die op de nominatie staat afgebroken te worden; het is voor deze woning wel haalbaar om aan de normen

¹⁰ 6 mei 2015, 201409222/1/R6, bestemmingsplan "Buitengebied Valburg -16 (Windturbines A15)" gemeente Nijmegen.

¹¹ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), factsheet laag frequent geluid, juni 2013

van het Activiteitenbesluit te voldoen maar gezien de korte afstand lukt het niet zondermeer om hier met 1 dB of meer eronder te blijven.

De analyse laat zien wat het verschil in geluidsintensiteit is tussen de huidige worst case windturbine en de stillere windturbine. Beide windturbine types voldoen aan de normen van het Activiteitenbesluit.

Voor de worst case windturbine geldt dat bij de woningen Westerveenweg 2 en 3 en Schapendijk 2 het geluidsniveau met minimaal 1 dB onder de norm blijft en voor Schapendijk 4 met 2 dB. 1 dB minder betekent 21% minder geluidintensiteit (logaritmische schaal) t.o.v. de norm. Voor alle andere woningen blijft het geluidsniveau minimaal 3 dB onder de norm (50% minder geluidintensiteit).

Voor de Nordex N117 ligt de Lden waarde voor de Nijverdalsestraat 134 op 46 dB Lden (1 dB onder de norm). Voor de woningen Westerveenweg 2 en 3 en Schapendijk 2 ligt het geluidsniveau met minimaal 2 dB onder de norm en voor Schapendijk 4 is dat 3 dB. Er geldt voor bijna alle woningen dat het geluidsniveau van de N117 ongeveer 1 dB lager ligt dan bij de Lagerweg L136.

Het is voor de haalbaarheid van het project van belang niet vooraf te grote beperkingen op te leggen wat betreft windturbinekeuze. Naast geluid zijn ook andere criteria van belang die uiteindelijk de keuze zal bepalen:

- Efficiency van de windturbine t.o.v. het windregiem van de locatie (opbrengstverwachting). We zagen in hoofdstuk 2.2.2 al dat de N117 een bijna 30% lagere energieopbrengst dan de L136 heeft.
- Prijs, garanties en service condities
- De track record van de fabrikant en de windturbine type
- En “last but not least” de bereidheid van de windturbinefabrikant om aan dit uniek project met grote ashoogte, klimwand en uitkijkplatform zijn medewerking te willen verlenen.

De selectieprocedure is een lang proces, met veel overleggen en onderhandelingen met de fabrikanten. Omdat het hier niet gaat om een standaard project vraagt dat extra veel effort en bestaat ook de kans dat een aantal windturbinefabrikanten afhaken. ReggeWind is reeds met de eerste gesprekken begonnen en verwacht eind dit jaar een keuze te kunnen maken.

4.4 Slagschaduw en lichtschitteringen

Slagschaduw

Slagschaduw kan hinderlijk zijn, vanwege de korte afwisseling van schaduw door de draaiende turbinebladen. Bekend is dat frequenties tussen 2.5 en 14 Hz als erg storend worden ervaren en schadelijk voor de gezondheid kunnen zijn. Bij moderne windturbines treden deze frequenties overigens niet op en zijn de frequenties lager. Dit komt door de relatief grote rotoren die langzamer draaien dan de oudere en kleinere turbines en daardoor een minder hoge frequentie hebben.

Verder speelt de blootstellingsduur een grote rol bij de beleving van slagschaduw. Volgens de “Wind Turbine Health Impact Study: Report of Independent Expert Panel” (Massachusetts, 2012) is er weinig wetenschappelijk bewijs van een verband tussen hinder van langdurige schaduw flikkeren (meer dan 30 minuten per dag) en fysieke gevolgen voor de gezondheid.

Lichtschitteringen

Wat betreft lichtschittering, wanneer de zon op de turbine schijnt en de turbine het licht reflecteert in de richting van een beschouwer, kan gesteld worden dat moderne turbines uitgevoerd worden met een niet-reflecterende verf, zodat lichtschittering niet optreedt. RIVM (update 2013) bevestigt dit ook in haar informatieblad.

4.5 Overige aspecten

Trillingen

Op grond van ervaringen op land blijkt dat fundaties van windturbines, mits goed gedimensioneerd, geen hinderlijke trillingen doorgeven aan de ondergrond en de omgeving. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu heeft laten weten¹² dat “de bewering in enkele literatuurbronnen dat ook overdracht door de grond plaats vindt is ongegrond, hetgeen blijkt uit nauwkeurige metingen van trillingsniveaus in de bodem rondom windturbines”.

Elektromagnetische velden

In het RIVM informatieblad over gezondheid en windturbines¹³ wordt ook aandacht besteed aan elektromagnetische velden als gevolg van windturbines. Elektrische, magnetische en elektromagnetische velden komen overal voor. Bekende natuurlijke vormen zijn Uv-straling (zon), infrarode straling (warme voorwerpen) en zichtbaar licht. Elektromagnetische velden (EMV) zijn ook aanwezig bij bijvoorbeeld huishoudelijke elektrische apparaten, zoals de magnetron en de stofzuiger, en bij het transport van elektriciteit over lange afstanden (via hoogspanningsverbindingen). De sterkte van deze velden neemt sterk af wanneer de afstand tot de bron groter wordt. Ook rondom de gondel en de kabels die de windturbine koppelen aan het hoogspanningsnet kunnen magnetische velden voorkomen. Door de afstand tussen de gondel/kabels en de locatie waar langdurig mensen kunnen verblijven (woningen, scholen, kinderdagverblijven et cetera) is het echter onwaarschijnlijk dat gondel/kabels substantieel aan de blootstelling bijdragen en dat kinderen langdurig worden blootgesteld aan magnetische velden sterker dan 0,4 microtesla (de sterkte van het magnetische veld die in het beleid rond hoogspanningslijnen als maximum wordt gebruikt). Er is dan ook geen reden om aan te nemen dat elektromagnetische velden die in de buurt van windturbines en de daarbij behorende ondergrondse kabelverbindingen voorkomen, een gezondheidsrisico vormen. Het Kennisplatform EMV bevestigt deze conclusie ook in een hun memo¹⁴. Door regels omtrent slagschaduw, geluid en externe veiligheid wordt er al een zodanige afstand tussen windturbines en bebouwing aangehouden dat er geen sprake is van elektromagnetische hinder van de windturbines.

¹² Brief van Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu aan de Tweede Kamer, vergaderjaar 2013-2014, 33 612, nr. 22

¹³ “Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden”, GGD Informatieblad medische milieukunde, Update 2013, RIVM rapport 200000001/2013, I. van Kamp et al.

¹⁴ Memo eerste indruk “Elektromagnetische velden van windturbines” Kennisplatformbureau, 10 juni 2014, referentie KP EMV 20140610. Bron: <http://www.kennisplatform.nl/Files/Eerste%20Indrukken/20140610%20Memo%20Windturbines.pdf>

Fijn stof

Fijn stof in de lucht kan schadelijke effecten op de gezondheid hebben. De Europese Unie heeft daarom in 1999 grenswaarden voor fijn stof (PM10) vastgesteld. In 2008 is de regelgeving uitgebreid met grens- en streefwaarden voor de fijnere fractie van fijn stof (PM2,5). Onder andere door verkeer wordt fijn stof uitgestoten. Doordat fijn stof bij de bron wordt vermengd met de lucht, is op enkele meters afstand van de bron al een vermindering van de concentratie fijn stof te constateren. Het effect van de windturbines kan ertoe leiden dat de fijn stof (en andere stoffen in de rookgassen van het verkeer) op een andere manier verspreid worden, dan wanneer de windturbines er niet zouden staan. Echter is de verticale afstand tussen de bron (verkeer op maaiveldniveau), de ontvangers (woningen op maaiveldniveau) en de turbines (bladen die hoog boven de grond bewegen) dermate groot dat van een significant negatief effect geen sprake kan zijn, helemaal omdat ook de horizontale afstand tussen ontvangers en windturbines minimaal enkele honderden meters bedraagt. Anders gezegd, de concentratie fijn stof kan door de windturbines op een andere manier verspreid worden, maar door de grote afstand tussen bron, ontvanger en windturbines zullen concentraties van fijn stof niet wezenlijk anders zijn dan wanneer er geen windturbines staan.

Energie met behulp van windturbines hoeft niet meer te worden gewonnen met behulp van fossiele brandstoffen. Op deze wijze voorkomen de windturbines de uitstoot van fijn stof die vrijkomt bij de opwekking van elektriciteit met fossiele brandstoffen.

Neodymium

In zienswijzen wordt aandacht gevraagd voor het gebruik van neodymium in windturbines, in relatie ook tot gezondheid. Neodymium is een zeldzaam metaal en komt voor in huishoudelijke apparaten zoals kleurentelevisies, fluorescerende lampen en spaarlampen, maar ook in andere elektrische gebruiksvoorwerpen zoals elektrische fietsen. In sommige generatoren van windturbines wordt ook neodymium gebruikt, namelijk bij die generatoren die gebruik maken van permanent magneten. Dit metaal is schaars, wordt voornamelijk gewonnen in China en bij de winning van dit metaal komen radioactieve materialen vrij en treden negatieve milieueffecten op.

Er wordt ook wel een relatie gelegd tussen neodymium en een negatief effect op de gezondheid. In gebieden waar neodymium wordt gewonnen wordt gerapporteerd over gezondheidseffecten ter plaatse als gevolg van het niet op de juiste manier verwerken van de radioactieve materialen die bij de winning van neodymium vrijkomen. Er is geen relatie te leggen met het effect op de gezondheid van omwonenden van windturbines door het gebruik van neodymium in windturbines. Er zijn geen gevallen bekend waaruit schadelijkheid voor de gezondheid zou blijken bij normaal gebruik van neodymium. Neodymium zelf is ook geen radioactief materiaal.

Turbines die op een andere manier werken dan met permanent magneten (zoals turbines met elektromagneten) maken geen gebruik van neodymium. Omdat de keuze voor een windturbintetype van vele factoren afhankelijk is (zoals prijs, elektriciteitsopbrengst, onderhoud) is op voorhand dus niet te zeggen of de turbines in windpark Lochter gebruikmaken van dit metaal. Voor meer informatie is er een informatiesheet beschikbaar via <http://www.nwea.nl/factsheet-neodymium>.

4.6 Gezondheid van dieren

In de Natuurtoets Windpark Lochter gaat Bureau Waardenburg in detail in op het dierenwelzijn. De conclusies van dit onderzoek worden hieronder geciteerd:

Aanlegfase

- *De bouw van de windturbines heeft geen negatief effect op vleermuizen. Als gevolg van de ingreep gaan geen verblijfplaatsen verloren. Ook heeft de ingreep in de aanlegfase geen effect op foerageergebieden, vliegroutes en migratiegebied van vleermuizen.*
- *De directe omgeving vormt geschikt broedbiotoop van algemeen voorkomende vogelsoorten waarvan de nesten niet jaarrond beschermd zijn. In de aanlegfase moet verstoring van in gebruik zijnde nesten voorkomen worden.*
- *Door de bouw van de windturbines gaan geen jaarrond beschermde nesten van vogels verloren. Ook heeft de bouw en het gebruik van de windturbines geen negatieve gevolgen voor het functioneren van jaarrond beschermde nesten van vogels in het plangebied en omgeving.*
- *Het plangebied vormt leefgebied van algemene soorten grondgebonden zoogdieren van Tabel 1. Werkzaamheden in de realisatiefase kunnen effect hebben op deze soorten. Voor overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van deze soorten van Tabel 1 geldt bij ruimtelijke ingrepen een vrijstelling. Voor deze soorten is dus geen ontheffing nodig. De gunstige staat van instandhouding van deze soorten is niet in het geding als gevolg van de ingreep.*
- *Voor beschermde soorten planten, ongewervelden, vissen en reptielen heeft het plangebied geen betekenis. Als gevolg van de bouw van de windturbine zullen dan ook geen verbodsbepalingen overtreden worden ten aanzien van deze soorten.*

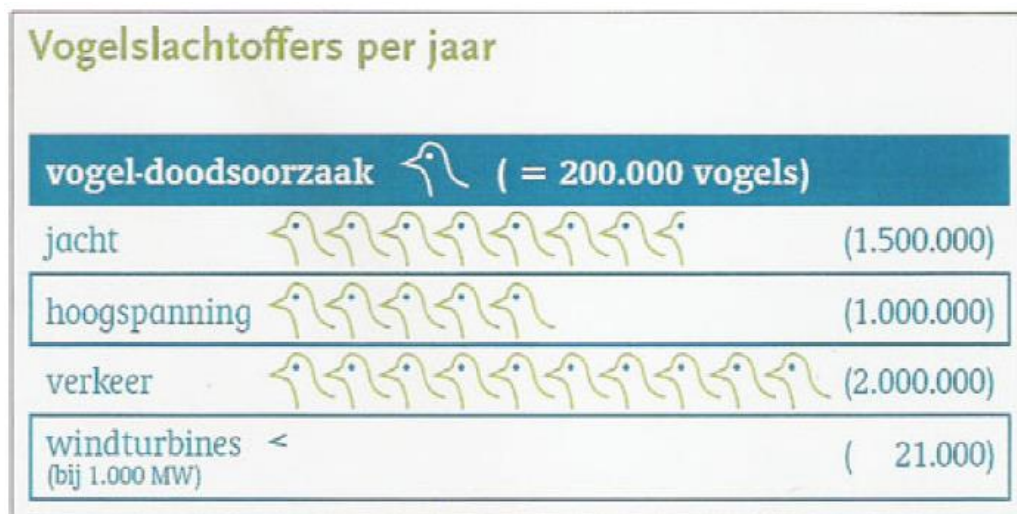
Gebruiksfase

- *In de gebruiksfase kunnen op jaarbasis - uitgaande van de huidige situatie - enkele tot een tiental (ca. 5 – 12) gewone dwergvleermuizen, een enkele rosse vleermuis (ca. 1 – 2) en ruige dwergvleermuis (1) gedood worden of verwond raken door de windturbines. Dit kan worden gezien als een overtreding van de verbodsbepalingen van artikel 9 van de Ffwet. Deze geringe additionele sterfte heeft geen effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van de relevante populaties van genoemde soorten. Aanbevolen wordt om contact op te nemen met bevoegd gezag over de noodzaak van een ontheffing of om zodanig maatregelen te nemen dat de sterfte onder vleermuizen tot incidenten wordt teruggebracht en geen ontheffing van artikel 9 nodig is. Andere vleermuissoorten komen zo weinig voor dat meer dan incidentele slachtoffers op voorhand zijn uitgesloten.*
- *In de toekomst zal de inrichting van het plangebied wezenlijk anders worden met de realisatie van het bedrijventerrein. Het landschap in de directe nabijheid van de turbines zal aantrekkelijker worden voor vleermuizen, waardoor er een groter risico voor aanvaringslachtoffers zal zijn. Voor deze situatie kan worden uitgegaan van het maximale aantal slachtoffers zoals in bovenstaande berekend.*
- *In de gebruiksfase kan het plangebied minder geschikt worden voor enkele soorten broedvogels van de Rode Lijst. De landelijke populaties zijn dermate groot dat het verdwijnen van één of enkele broedparen van deze soorten geen gevolgen heeft voor de instandhouding van deze soorten in Nederland. De gunstige staat van instandhouding van deze soorten is niet in het geding als gevolg van de ingreep.*

- o Voor geen van de lokale vogelsoorten wordt meer dan incidentele sterfte voorzien (>1 slachtoffer per jaar). Het is daarom niet nodig ontheffing aan te vragen voor artikel 9 van de Ffwet.

Bureau Waardenburg concludeert dus dat er geen significante effecten op flora en fauna te verwachten zijn. (De gehele natuurtoets is als bijlage van de m.e.r. beoordeling te vinden) Waar het om vogelslachtoffers gaat is het inzichtelijk om het aantal vogelslachtoffers door windturbines af te zetten tegen het aantal vogelslachtoffers ten gevolge van bijvoorbeeld hoogspanningslijnen, wegverkeer en de jacht.

Figuur 4.1 Doodsoorzaken van vogelslachtoffers

Bron: Informatiecentrum Duurzame Energie i.s.m. Vogelbescherming Nederland en het instituut voor Bos en Natuurbeheer van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek, Windenergie en vogels, 1999

Bureau Waardenburg gaat in haar onderzoek niet in op niet in het wild levende diersoorten. Hierover is wel meer te vinden in de goede ruimtelijke onderbouwing, in het bijzonder loslopende kippen op een nabijgelegen boerderij.

Ecoduct

In het kader van het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO) zijn er plannen om een ecoduct aan te leggen om de barrièrewerking van de N35 en de spoorverbinding Nijverdal-Wierden op te heffen en hiermee het Wierdense Veld en het Notterveld met elkaar te verbinden. Het ecoduct komt in het verlengde van het Notterveld naar de overzijde van de N35 en de spoorlijn te liggen. De exacte locatie van het ecoduct is nog niet bekend.

Om de functionaliteit van het nog te realiseren ecoduct voor de nachtzwaluw (één van de doelsoorten) niet aan te tasten wordt aanbevolen om een afstand van minimaal 200 meter tussen de windturbines en het ecoduct te behouden. Bovendien wordt aanbevolen om het ecoduct ten (noord)oosten van de geplande turbines te positioneren zodat nachtzwaluwen die uit het Wierdense veld in landgoed Notterveld foerageren de turbines niet hoeven te passeren. Ook meer hierover in de natuurtoets.

4.7 Conclusie

Algemene conclusie is dat er geen rechtstreeks verband is tussen windturbines en gezondheidseffecten. Slaapverstoring door windturbines is echter niet uitgesloten, maar kan op basis van de beschikbare data ook niet worden aangetoond. Dit betekent niet dat individuen op basis van persoonlijke eigenschappen geen hinder kunnen ondervinden.

5 DRAAGVLAK

Door hun fysieke omvang ontstijgen moderne windturbines het schaalniveau van hun directe omgeving. Daardoor lijken de effecten van die windturbines zich in een grotere omgeving dan de eigen locatie uit te strekken. Bij de ontwikkeling van een windproject proberen we alle effecten volwaardig mee te laten wegen in het planproces om op die manier draagvlak voor windenergie vast te houden. Immers, duidelijk is wel dat een gemiddelde Nederlander positief staat tegenover windenergie, maar dat deze steun af kan brokkelen wanneer het project dichterbij komt¹⁵. Om te voorkomen dat deze steun daadwerkelijk afneemt bij een concreet project, is het van belang de omgeving te betrekken bij de ontwikkeling, bouw en exploitatie van zo'n windproject.

In 2008 en 2014 hebben SmartAgent Company¹⁶ en Ipsos¹⁷ onderzoek gedaan naar de houding van publieksgroepen ten opzichte van windenergie op land. Beide onderzoeken laten zien ongeveer 10% van de Nederlanders hoe dan ook tegen windenergie op land is. De overige 90% varieert tussen zeer positief tot onverschillig tegenover windenergie.

Figuur 5.1 Het verloop van publieke acceptatie van nabijgelegen windprojecten. Verdeeld in periode voordat er een plan is, tijdens de planvorming en na de bouw van een windpark.

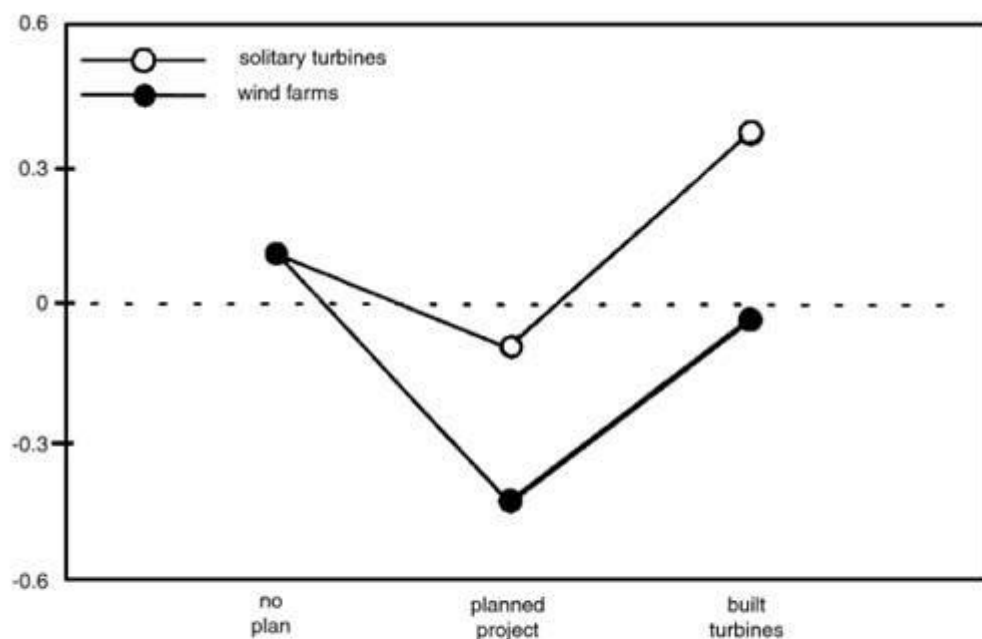

Fig. 3. Development of public attitudes towards wind power, dependent on near-by project [30]. Note: Group averages in standard units (z-scores). Overall average is zero, representing a clear majority in favour of large scale application of wind energy.

¹⁵ Zie bijvoorbeeld: <http://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/tools/toolbox-actieve-betrokkenheid-bij-windenergie/draagvlak-voor-windenergie>, <http://motivaction.nl/content/brede-steun-voor-windenergie-herbevestigd>

¹⁶ <http://www.nwea.nl/sites/default/files/Onderzoek%20SmartAgent%20Company,%202008.pdf>

¹⁷ <http://nieuws.eneco.nl/download/63549/onderzoekipsosafsluitdijk.pdf>

Direct omwonenden staan over het algemeen minder positief tegenover een project. Wel zien we dat zodra een project eenmaal gerealiseerd is, er over het algemeen weer positiever over het project wordt gedacht¹⁸. Een voorbeeld van deze tendens is beschreven voor windpark Duiven en windpark Kesteren (zie bijlage).

5.1 Wat is participatie?

De lokale Coöperatie ReggeStroom is één van de initiatiefnemers. ReggeStroom heeft enkele honderden leden en levert groene stroom en gas aan ongeveer 1.000 aansluitingen in de gemeente Hellendoorn. Het project Windpark Lochter wordt ontwikkeld in samenspraak met zoveel mogelijk stakeholders. ReggeWind onderhoudt met het oog daarop contacten met omwonenden, met gebruikers en eigenaren van (op) het bedrijventerrein en met maatschappelijke groeperingen.

“Draagvlak” en “participatie” zijn bijna onlosmakelijk verbonden aan discussies over windenergieprojecten. Mensen willen meedoen met het beslissen over zo'n project en vaak ook met het project zelf.

Participatie is een middel om de waarde van de windparken voor de regio groter te maken. Participatie is actieve betrokkenheid bij het project, van burgers, van bedrijven en van instellingen uit de regio met als doel de overlast te beperken en de opbrengsten voor individuen en de regio zo groot mogelijk te laten zijn. Door de participatie goed te organiseren, zal draagvlak ontstaan bij de betrokkenen die ervaren dat hun actieve betrokkenheid rendeert. Zij ervaren een direct voordeel van het betrokken zijn. Voor de een zal dat zijn het bijdragen aan een sociale en of duurzame wereld, voor een ander zal dit een prettiger leefomgeving zijn en voor een derde zal dit een financieel rendement zijn.

Aan participatie zit een sociale en een financiële component. De sociale component richt zich op het actief betrekken van en het helder communiceren naar betrokkenen. De financiële component biedt kansen voor omliggende bedrijven en omwonenden voor compensatie en/of financiële deelname.

5.2 Participatieplan Windpark Lochter

Dit participatieplan beschrijft de manier waarop Windpark Lochter breed kan worden gedragen door mensen, organisaties en instanties uit Nijverdal en omgeving. Het plan geeft aan hoe de bouw en de exploitatie een positieve invloed kunnen hebben op het bedrijventerrein 't Lochter III en op de verdere omgeving. Het plan vormt een belangrijke voorwaarde voor de succesvolle realisatie van Windpark Lochter.

Er wordt al enige tijd wordt gewerkt aan het project: de eerste voorbereidingen zijn in 2012 gestart en de kaders voor het windpark staan daardoor enigermate vast. Dat zou kunnen leiden tot de constatering dat dit participatieplan mogelijk 'mosterd na de maaltijd' is. Echter, omdat het proces tot vergunningverlening nu kan beginnen, is dit het moment voor het schrijven van een

¹⁸ Wind power implementation: The nature of public attitudes: Equity and fairness instead of 'backyard motives' Maarten Wolsink. Oktober 2005.

participatieplan. Dat wil dus niet zeggen dat ReggeWind nu pas aan de slag gaat met participatie en draagvlak. Integendeel: van meet af aan is in overleg met betrokken stakeholders gewerkt aan de totstandkoming van het plan voor Windpark Lochter. Vanaf het begin is aan dit plan gewerkt vanuit het uitgangspunt van lokaal draagvlak en met de doelstelling om te komen tot lokale participatie. De uitkomsten van dat proces zijn verweven in het huidige ontwerp van Windpark Lochter.

In dit participatieplan wordt beschreven welke opties aanwezig zijn om omwonenden, bedrijven en andere belanghebbenden te betrekken in de ontwikkeling van het Windpark Lochter. Het bevoegd gezag wil vertrouwen hebben in de aanwezigheid van maatschappelijk draagvlak. Deze tekst wil daarin voorzien. Dit plan geeft een kader aan de beoogde participatie, aan het beoogde draagvlak en aan het proces dat daartoe moet gaan leiden.

5.2.1 Omgeving

Ieder windproject is uniek. Dat komt hoofdzakelijk door de omgeving en door de partijen die een rol spelen in die omgeving. De tabellen hieronder identificeren de belanghebbenden die op de een of andere manier betrokken zijn bij het project.

ReggeWind is in de planfase van het project al frequent in contact met onderstaande betrokkenen. Zo wordt met de provincie het mogelijk effect op de natuurgebieden afgestemd, met de grondeigenaren onderhandeld over een grondvergoeding en wordt met Niverplast een goede afstemming geregeld over de positie van windturbine 3. Met de gemeente Hellendoorn is regelmatig contact over een mogelijk vergunningetraject en ook de gemeente Wierden wordt goed op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen. De gemeente Rijssen-Holten ligt op ruim 3,5 kilometer van de dichtstbijzijnde windturbine en wordt gezien de grote afstand niet betrokken bij de ontwikkelingen.

Tabel 5.1 Betrokkenen Windpark Lochter - particulieren

Particulieren
Direct omwonenden
Participanten
Inwoners gemeenten Wierden en Hellendoorn
Leden van de coöperatie ReggeStroom
Afnemers van groene stroom

Tabel 5.2 Betrokkenen Windpark Lochter - Bedrijven

Bedrijven
ReggeWind
Grondeigenaren (5):
- Gemeente Hellendoorn
- Ter Steege Holding
- Vastbouw
- Timmerhuisgroep
- Roosdom Tijhuis
- Bouwonderneming Oude Wolbers
Bedrijven op 't Lochter III:

Bedrijven
- Niverplast
- Alfa Accountants
De Wilgenweerd
De Windcentrale
Bedrijven die in opdracht van ReggeWind zullen werken aan de realisatie van het project

Tabel 5.3 Betrokkenen Windpark Lochter – natuur en milieu

Belangen natuur & milieu
Natuur en Milieu Overijssel
Gemeenschappelijk belang Notter Zuna
Landschap Overijssel (beheerder van het Wierdense Veld)
Landgoed Notterveld B.V.
Bureau Waardenburg

Tabel 5.4 Betrokkenen Windpark Lochter - Overheden

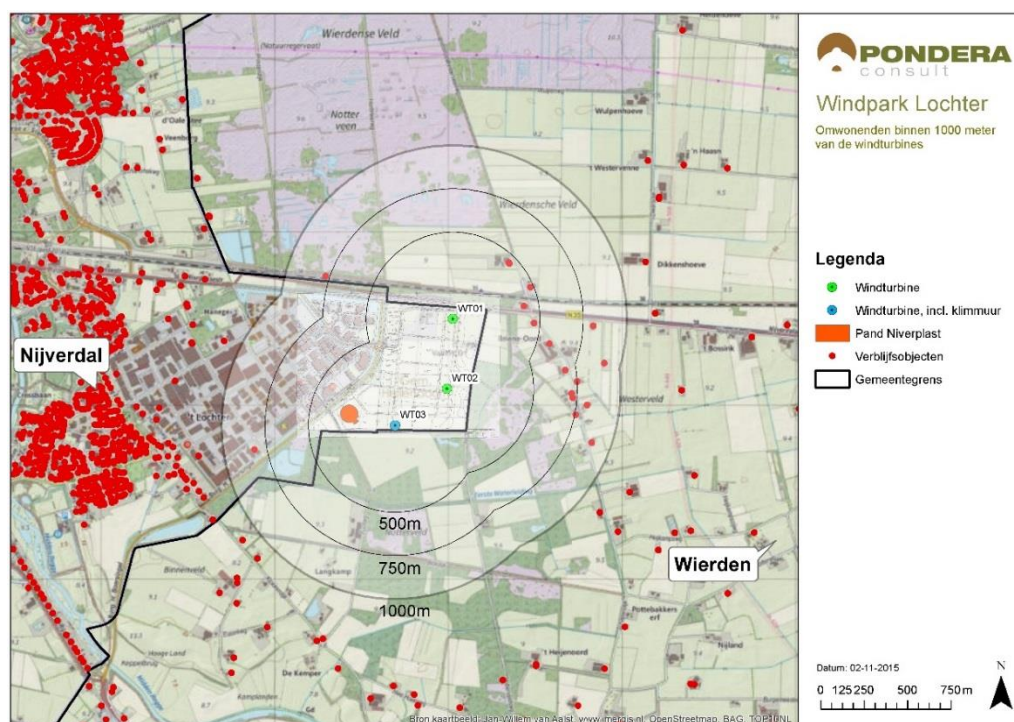
Overheden
Gemeente Hellendoorn
Gemeente Wierden
Provincie Overijssel

Omwonenden

Het windpark kent een aantal nabijgelegen adressen met een woonfunctie binnen een straal van 1000 meter (zie Figuur 5.2). In overleg met de bewoners van deze adressen is een omwonendenadressenlijst opgesteld met in totaal ongeveer 30 adressen. Op verzoek van de gemeente Wierden is de lijst in januari 2016 uitgebreid naar alle adressen binnen de 1000 meter. De adressen van omwonenden bevinden zich voornamelijk in de gemeente Wierden. Deze adressen worden in het verdere communicatietraject gekenmerkt als omwonenden. Met verreweg de meeste van deze mensen is reeds contact geweest over de komst met het windpark. Er is regelmatig één-op-één contact met de omwonenden. Tevens is op 3 november 2015 de eerste bewonersavond met omwonenden georganiseerd. Tijdens deze goed bezochte avond konden omwonenden al hun vragen over het windpark stellen en zijn afspraken gemaakt over het vervolgtraject. In februari 2016 zal er opnieuw een bewonersavond met deze groep mensen worden georganiseerd.

In december 2015 zijn er op verzoek van omwonenden nog extra visualisaties van het windpark gemaakt. Deze visualisaties zijn inmiddels gedeeld met de omwonenden.

Figuur 5.2 Omwonenden van het windpark

Hellendoornse buurtschappen en kernen

ReggeWind zal in de eerste helft van 2015 een informatietour gaan houden langs alle buurtschappen en kernen. Tijdens die tour zal informatie gegeven worden over het project en over de participatiemogelijkheden. Deze aanpak zal naar verwachting bijdragen aan de duidelijkheid over draagvlak.

Windpark Lochter is een initiatief vanuit de lokale coöperatie voor duurzame energie. Het initiatief wordt ontwikkeld met lokale en regionale partners. Door middel van onderstaande participatiemiddelen wordt het (lokale) draagvlak zoveel als mogelijk op peil gehouden.

5.2.2 Participatie

Het participatieplan is opgesteld volgens de NWEA-gedragscode. Hieruit volgt dat ReggeWind op drie manieren participatie en draagvlak in meer of mindere mate kan bevorderen:

1. Ontwerp en effecten van het windpark;
2. Compensatie en planschadevergoeding;
3. Financiële participatie.

In de volgende paragrafen worden deze drie onderwerpen behandeld.

Ontwerpkeuzes en effecten van het windpark

De ontwerpkeuzes voor de plaatsing en afmetingen van de windturbines zijn van wezenlijk belang. ReggeWind heeft deze keuzes gemaakt met oog voor de omwonenden, participanten

en burgers van de provincie Overijssel. De volgende aspecten spelen een rol bij het terugdringen van negatieve effecten en het stimuleren van positieve effecten.

Hoogte

Er is gekozen voor drie windturbines met een ashoogte van 145 meter en een maximale tiphoogte van 213 meter. Dit zullen de hoogste windturbines in Nederland worden. Bij een gewenste opbrengst van 25 GWh per jaar wordt het aantal windturbines tot een minimum teruggebracht. De plaatsing van drie turbines voorkomt verrommeling van het landschap. Bij vier of meer turbines kiest men doorgaans voor een lijnopstelling. Dat is weliswaar rustig voor het oog, maar heeft een veel grotere impact op het landschap: meer molens, meer beweging en een grotere gezichtshoek gevuld met molens.

Materiaalkeuze

Om de visuele impact te minimaliseren, zijn de drie windturbines voorzien van betonnen masten in plaats van de gebruikelijke stalen masten. Door betonnen masten voor hoge turbines te gebruiken, kan de omtrek van de mast sterk verminderd worden. Dit betekent dat deze windturbines zeer slank zijn.

Milieueffecten

ReggeWind voldoet minimaal aan de wettelijk gestelde normen voor de effecten van slagschaduw, geluid, externe veiligheid, verlichting en ecologie. Hierop zal uitgebreid worden ingegaan in de verschillende onderzoeken die bij de vergunningsaanvraag horen (specifiek de goede ruimtelijke onderbouwing). Verdere maatregelen worden genomen in overleg met de omwonenden en de gemeente.

Compensatie en planschadevergoeding

Nadelige effecten als geluidhinder worden zoveel mogelijk geminimaliseerd. Dat zullen wij doen in overleg met de omwonenden. Denkbaar is dat sommige effecten ook op financiële wijze gecompenseerd zullen worden. Door financiële compensatie worden 'gehinderden' met een bedrag tegemoet gekomen.

Windpark Lochter kiest voor de oprichting van een gebiedsfonds dat elk jaar een vast bedrag beschikbaar stelt voor gebiedsgerichte activiteiten of lokale voorzieningen. Het doel hiervan is het bevorderen van het algemene welzijn in de lokale gemeenschap.

ReggeWind beheert het gebiedsfonds, maar de besteding wordt bepaald door leerlingen van de basisscholen en de middelbare school. ReggeWind wil in overleg met de gemeenteraad en met de omwonenden bepalen welke scholen ReggeWind zal benaderen om die besteding bij toerbeurt te bepalen. Scholieren zenden ideeën in, en mogen beslissen welk idee of welke ideeën worden uitgevoerd. Tevens wordt geïnvesteerd in een informatiecentrum waar bezoekers worden geïnformeerd over duurzame energie in het algemeen en windenergie in het bijzonder.

De organisatie en uitvoering zullen in samenspraak met de gemeente Hellendoorn worden gedaan met Gemeenschappelijk Belang Notter-Zuna, de vereniging van plaatselijk belang, in een adviserende rol. De grootte van de jaarlijkse toelage is afhankelijk van de elektriciteitsproductie. ReggeWind hanteert hierbij het NWEA-richtbedrag van €0,50 per MWh, waarbij het exacte bedrag later wordt bepaald (mede afhankelijk van het uiteindelijk gekozen

windturbintype). Dit is een algemeen richtbedrag voor participatie. Indien er andere participatie-gerelateerde activiteiten plaatsvinden, wordt dit bedrag verdeeld onder alle activiteiten.

Een alternatief voor een gebiedsfonds is een andere vorm van compensatie die met omwonenden uitgewerkt kan worden:

- Directe compensatie (een bepaald bedrag per jaar voor gedefinieerd aantal mensen)
- Aanbieden van korting op de stroomprijs of participatie voor omwonenden. De korting neemt toe bij een afnemende afstand tussen woning en windturbine. De hoogte van de korting wordt later bepaald.

Om een inschatting van de mogelijke planschade te maken heeft Geofoxx een risicoanalyse planschade opgesteld. Dit rapport is integraal in de bijlage opgenomen. Geofoxx verwacht dat er door de voorgenomen planologische ontwikkeling planschade op kan treden. Zij schat de totale omvang van de planschade op € 64.325. Wanneer na de bouw van het windpark blijkt dat er inderdaad planschade optreedt zal windpark Lochter deze betalen. Deze planschade regeling zal worden vastgelegd in een anterieure overeenkomst met de gemeente Hellendoorn.

Financiële participatie

ReggeWind vindt het gewenst om de omgeving financieel te laten participeren in het project. Omwonenden, bedrijven en inwoners van de gemeente krijgen straks de mogelijkheid om financieel deel te nemen door middel van één of meer participaties. Hiertoe zoekt ReggeWind samenwerking met de Windcentrale. Deelnemers kunnen certificaten, zogenoemde ReggeWinddelen, kopen voor 500 kWh per jaar. Ter vergelijking: een gemiddeld huishouden verbruikt ongeveer 3500 kWh per jaar. Hiermee verwerven deelnemers een klein deel eigendom over de te bouwen windturbines. Omwonenden en bedrijven op het industrieterrein komen in aanmerking voor een afstandskorting op de aanschaf van een ReggeWinddeel. Deelnemers worden op die manier afnemer van de stroom van Windpark Lochter. De opbrengst van de turbines (500 kWh per ReggeWinddeel) wordt in mindering gebracht op het verbruik van de deelnemers. De participant krijgt zo een forse korting op het leveringstarief van de stroomprijs. Het winddeel is 20 jaar geldig.

Door de samenwerking met een ervaren partij als de Windcentrale zijn de risico's laag, zijn er minder ontwikkelkosten nodig en kan ReggeWind financiële participatie goedkoop aanbieden. Deze samenwerking is een voorlopig voornemen en ligt dus nog niet vast. Momenteel worden verkennende gesprekken gevoerd over de samenwerkingsmogelijkheden tussen ReggeStroom en de Windcentrale. ReggeWind streeft ernaar alle drie de molens als "dorpsmolen" aan te bieden aan omwonenden, ondernemers en aan burgers van de gemeenten Hellendoorn en Wierden. ReggeWind streeft dus naar 100 % participatie.

5.2.3 Communicatie

ReggeWind communiceert duidelijk en open over de komst van Windpark Lochter. Het treedt daarbij niet alleen op als zender, maar ook als ontvanger. Elke fase van de verwezenlijking van Windpark Lochter vraagt om een gerichte aanpak waarop alle betrokkenen het beste geïnformeerd en gehoord worden. Dit leidt tot de volgende lijst communicatie-activiteiten:

Tabel 5.5 Communicatie-activiteiten windpark Lochter

Fase 1: Verkenning	Doelgroep	Middelen
Digitale communicatie	Allen	Website, nieuwsbrief en sociale media
Winkel ReggeStroom als helpdesk	Allen	Winkel ReggeStroom
 		
Fase 2: Planfase	Doelgroep	Middelen
Digitale communicatie	Allen	Website, nieuwsbrief en sociale media
Winkel ReggeStroom als helpdesk	Allen	Winkel ReggeStroom
Voortgangsrapportage	Gemeente Hellendoorn	Rapport
Informatiebijeenkomsten	Omwonenden	Presentatie, belevings-visualisatiescherm
Keukentafelgesprekken	Omwonenden	Mondeling
Excursie naar bestaand windpark	Geïnteresseerden: omwonenden, gemeente, bedrijven 't Lochter	Rondleiding
Uitrol financiële participatie	Participanten	Diensten Windcentrale
Perscontact	Regionale, provinciale en landelijke pers	Gedrukte en online media
Aanbesteding lokale aannemers	Regionale bedrijven	Bedrijveninfodagen
 		
Fase 3: Realisatie	Doelgroep	Middelen
Digitale communicatie	Allen	Website, nieuwsbrief en sociale media
Winkel ReggeStroom als helpdesk	Allen	Winkel ReggeStroom
Voortgangsrapportage	Gemeente Hellendoorn	Rapport
Perscontact	Regionale, provinciale en landelijke pers	Gedrukte en online media
Keukentafelgesprekken	Omwonenden	Mondeling
Bouwvoorlichting	Gemeente Hellendoorn + investeerders	Presentatie + rondleiding
 		

Fase 4: Exploitatie	Doelgroep	Middelen
Digitale communicatie	Allen	Website, nieuwsbrief en sociale media
Winkel ReggeStroom als helpdesk	Allen	Winkel ReggeStroom
Jaarrapportage	Gemeente Hellendoorn + investeerders	Rapport
Organisatie rondleidingen	Allen	Rondleiding

Digitale communicatie

Op de website www.windparklochter.nl staat informatie over het windpark, bedoeld voor degenen die het project beter willen leren kennen. De website bevat onder andere visualisaties van de ligging van de windmolens in de omgeving.

Geïnteresseerden worden met de nieuwsbrief op de hoogte gehouden; aanmelden kan via de website. Nieuwe ontwikkelingen worden gedeeld via Facebook, Twitter en LinkedIn. Naast het zenden van informatie, bieden de sociale media ook een podium om interactie met betrokkenen tot stand te brengen. Deze activiteit is al geïmplementeerd en zal worden voortgezet.

Winkel ReggeStroom

De winkel functioneert als helpdesk en vraagbaak tijdens de ontwikkeling, de bouw en de gebruiksfase. De winkel van ReggeStroom (Grotestraat 72a te Nijverdal) is een inlooppunt voor mensen die meer willen weten over Windpark Lochter.

Voortgangsrapportage

Gedurende de planfase is er continu overleg met het bevoegd gezag. Er zijn in de planfase al veel gesprekken met de gemeente Hellendoorn geweest. Maar ook is er regelmatig contact met de gemeente Wierden en met de provincie Overijssel. Daarnaast is er contact met het Waterschap Regge en Dinkel over een mogelijke watervergunning.

Na het verlenen van de vergunning wordt middels een periodieke rapportage de voortgang besproken bij het bevoegd gezag. In deze rapportage komt de huidige stand van zaken voren. De planning tot de oplevering wordt geëvalueerd en zo nodig aangepast. Eventuele knelpunten worden ook aangegeven.

Jaarrapportage

Na de oplevering van het windpark zal jaarlijks een rapportage verschijnen waarin de volgende zaken worden beschreven: de staat van onderhoud, de gerealiseerde energieopbrengst, financieel overzicht en de voortgang van de participatie. Dit rapport wordt verstrekt aan de gemeente en aan de investeerders. De relevante investeerders zijn Windcentrale, bank en participanten.

Informatiebijeenkomsten

Tijdens inspraakavonden en andere informatiebijeenkomsten met meerdere groepen belanghebbenden bestaat de mogelijkheid om visualisaties van het windpark te tonen. Het

belevingsvisualisatiescherm laat een toeschouwer ervaren hoe Windpark Lochter is ingepast in het landschap.

Keukentafelgesprekken

ReggeWind gaat langs bij omwonenden om ze persoonlijk in te lichten over de komst van het windpark. Doel van het gesprek is om iedereen persoonlijk aan te spreken en zijn/haar standpunt te horen, en de potentiële overlast als gevolg van de bouw en realisatie, waar mogelijk, te minimaliseren. ReggeWind speelt in op de specifieke situatie van de omwonende en bespreekt, indien van toepassing, het beschikbare stilstandbudget.

Excursie naar bestaand windpark

Indien er belangstelling is, organiseert ReggeWind een excursie naar een bestaand windpark die vergelijkbaar is met het Lochter. Bevoegde gezagen, omwonenden en andere geïnteresseerden krijgen zo inzicht in de invloed van slagschaduw, geluid en zichtbaarheid van een windpark op de omgeving.

Uitrol financiële participatie

Een plan voor de opzet van ReggeWinddelen is in ontwikkeling. Zodra een financiële structuur is opgericht, worden details over de participatie verspreid via nader te bepalen communicatiemiddelen.

Perscontact en media

ReggeWind stelt persberichten op die worden verspreid aan de lokale, regionale en landelijke pers. Voor nadere informatie kan ReggeWind worden benaderd. ReggeWind is beschikbaar voor de schrijvende pers en voor de lokale omroep. In de maand januari 2016 was ReggeWind in het radioprogramma Reggebreed om te vertellen over de voortgang van het proces. Medio februari 2016 zal ReggeWind aanwezig zijn in het tv-programma Raadsplein om met de politiek en met mensen uit de samenleving te spreken over Windpark Lochter.

Aanbesteding lokale ondernemers

ReggeWind wil gebruik maken van de kennis en vaardigheden van bedrijven uit de directe omgeving zonder niet-regionale overige partijen uit te sluiten. ReggeWind stelt de regionale bedrijven op de hoogte van de aanbesteding en de mogelijkheden om hiervoor een passende offerte uit te brengen.

Bouwvoorlichting

Tijdens de planfase zal een open dag worden georganiseerd om voorlichting te geven over de bouwwerkzaamheden van Windpark Lochter. Deze dag is primair bedoeld voor de gemeente, omwonenden en investeerders om de voortgang van de bouw te tonen.

Organisatie rondleidingen

Na de oplevering kunnen op aanvraag rondleidingen worden gehouden. Geïnteresseerden worden begeleid door een gids en krijgen toegang tot het uitkijkplatform. Hij/zij voorziet ze van informatie.

BIJLAGEN

- Bijlage 1 – Planschade rapport
- Bijlage 2 – NWEA gedragscode
- Bijlage 3 – Artikel Gelderlander
- Bijlage 4 – Intentieverklaring ReggeWind

Risicoanalyse planschade

Windpark Lochter

Risicoanalyse planschade

Windpark Lochter

Opdrachtgever
Pondera Consult
Postbus 579
7550 AN Hengelo Ov

Adviesbureau
Geofox
Tielweg 10
Postbus 2026
2800 BD GOUDA
Tel. 0182 - 729000

Status
versie a3
Datum
23 februari 2016
Projectnummer
20153130/MMAD
Documentkenmerk
20153130_a3RAP.docx

Auteur
mr. M. van der Made

Paraaf:

Controle / vrijgave
ing. A.G. Visser

Paraaf:

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Onderzoeksgegevens	2
	2.1 Deskundigen	2
	2.2 Opname locatie en omgeving	2
	2.3 Beoordeelde gegevens	2
3	Afdeling 6.1 Wro: tegemoetkoming in schade	3
4	De locatie	5
5	Het vigerende planologische regime	8
	5.1 Bestemmingsplan 'Bedrijvenpark 't Lochter III'	8
	5.2 Planologisch regime omliggende gronden	9
6	Het nieuwe planologische regime	11
7	Planologische vergelijking	14
8	Conclusie	19

1 Inleiding

In opdracht van Pondera Consult heeft Geofoxx een risicoanalyse planschade uitgevoerd met betrekking tot de beoogde realisatie van Windpark Lochter op bedrijventerrein 't Lochter III in Nijverdal.

Om het windpark planologisch mogelijk te maken wordt een omgevingsvergunning aangevraagd bij het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hellendoorn. De gemeente heeft verzocht om voorafgaand aan de vergunningaanvraag een plan op te stellen waarin onder andere de locatie- en windparkkeuze, een maatschappelijke kostenbaten analyse, gezondheid, draagvlak en participatie aan bod komen. In de maatschappelijke kostenbaten analyse is de beoordeling van eventuele planschade een relevant aspect.

Het doel van deze risicoanalyse planschade is te bepalen of de voorgenomen planologische wijziging tot planschade leidt die op grond van artikel 6.1 Wro voor tegemoetkoming in aanmerking dient te komen.

2 Onderzoeksgegevens

2.1 Deskundigen

Als deskundige zijn opgetreden de heer mr. M. van der Made, adviseur op het gebied van bestuursrechtelijke schadevergoeding met planschade als expertise en werkzaam bij Geofoxx, en de heer ing. F.P.J. van Lent RMT, makelaar/taxateur/rentmeester, ingeschreven bij de Stichting VastgoedCert in de kamers Wonen/MKB, Bedrijfsmatig Vastgoed en Landelijk Vastgoed.

2.2 Opname locatie en omgeving

Op 25 november 2015 hebben deskundigen de betreffende locatie en de nabije omgeving opgenomen.

2.3 Beoordeelde gegevens

Ten behoeve van het opstellen van deze risicoanalyse planschade zijn de volgende stukken als uitgangspunt opgenomen:

- bestemmingsplan 'Bedrijvenpark 't Lochter III' van de gemeente Hellendoorn;
- bestemmingsplan 'Bedrijventerrein 't Lochter 2013' van de gemeente Hellendoorn;
- bestemmingsplan 'Buitengebied 2009' van de gemeente Wierden;
- onderzoek akoestiek en slagschaduw Windpark Lochter te Nijverdal (concept v1) d.d. 15 augustus 2015;
- informatie op www.windparklochter.nl.

3 Afdeling 6.1 Wro: tegemoetkoming in schade

Artikel 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) luidt als volgt:

1. Burgemeester en wethouders kennen degene die in de vorm van een inkomensderving of een vermindering van de waarde van een onroerende zaak schade lijdt of zal lijden als gevolg van een in het tweede lid genoemde oorzaak, op aanvraag een tegemoetkoming toe, voor zover de schade redelijkerwijs niet voor rekening van de aanvrager behoort te blijven en voor zover de tegemoetkoming niet voldoende anderszins is verzekerd.
2. Een oorzaak als bedoeld in het eerste lid is:
 - a. een bepaling van een bestemmingsplan, beheersverordening of inpassingsplan, niet zijnde een bepaling als bedoeld in artikel 3.3, artikel 3.6, eerste lid, of artikel 3.38, derde of vierde lid;
 - b. een bepaling van een wijziging krachtens artikel 3.6, eerste lid, onder a, niet zijnde een bepaling als bedoeld in artikel 3.6, tweede lid, of van een uitwerking krachtens artikel 3.6, eerste lid, onder b, of een nadere eis krachtens artikel 3.6, eerste lid, onder d;
 - c. een besluit omtrent een omgevingsvergunning voor een activiteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder b, c of g, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht;
 - d. de aanhouding van een besluit omtrent het verlenen van een omgevingsvergunning ingevolge artikel 3.3, eerste lid, of 3.4 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht;
 - e. een bepaling van een provinciale verordening als bedoeld in artikel 4.1, derde lid, of van een algemene maatregel van bestuur als bedoeld in artikel 4.3, derde lid, voor zover die bepaling een weigeringsgrond bevat als bedoeld in artikel 2.10, eerste lid, onder c, of 2.11, eerste lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht;
 - f. een bepaling van een exploitatieplan als bedoeld in artikel 6.12, eerste lid, voor zover die bepaling een weigeringsgrond bevat als bedoeld in artikel 2.10, eerste lid, onder c, 2.11, eerste lid, of 2.12, eerste lid, onder b, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht;
 - g. een koninklijk besluit als bedoeld in artikel 10.4.

Om een (mogelijke) aanvraag om tegemoetkoming in schade te beoordelen dient een vergelijking te worden gemaakt tussen de twee opeenvolgende planologische regimes, waarbij volgens vaste jurisprudentie dient te worden uitgegaan van de maximale bouw- en gebruiksmogelijkheden van elk planologisch regime, ongeacht of de realisering daarvan heeft, of zou hebben plaatsgevonden.

Wanneer uit de planologische vergelijking volgt dat er planologisch nadeel zou kunnen ontstaan, moet worden nagegaan in hoeverre dit planologisch nadeel zich zou kunnen vertalen in planschade zoals genoemd in artikel 6.1 Wro. Daarvoor worden mogelijk getroffen objecten gewaardeerd op basis van beide planologische regimes. Omdat bij een risicoanalyse planschade nog niet vaststaat wanneer het nieuwe planologische regime in werking zal treden (de peildatum is nog onbekend), gaan wij uit van de datum van de opname. Bij planschade in de vermogenssfeer dient deze geobjectiveerd te worden vastgesteld. Het gaat erom hoe de markt voor onroerende zaken reageert op mogelijk planologisch nadeel. In deze risicoanalyse planschade gaan wij bij de taxatie uit van een worst case scenario. Bij een risicoanalyse kan geen inkomensschade berekend worden. Mocht hiervan sprake zijn, dan zullen wij dit wel benoemen.

In het kader van een risicoanalyse planschade doen wij geen onderzoek naar voorzienbaarheid of schadebeperkende mogelijkheden, omdat de beoordeling daarvan een

afzonderlijke toetsing vergt van ieder mogelijk getroffen object en de daarvoor benodigde informatie bovendien in de regel ontbreekt.

De Wet ruimtelijke ordening regelt verder dat schade, die binnen het normale maatschappelijke risico valt, voor rekening van de aanvrager blijft. In deze rapportage houden wij reeds rekening met het forfait van in ieder geval 2%, te weten 2% van de waarde van de getroffen onroerende zaak.

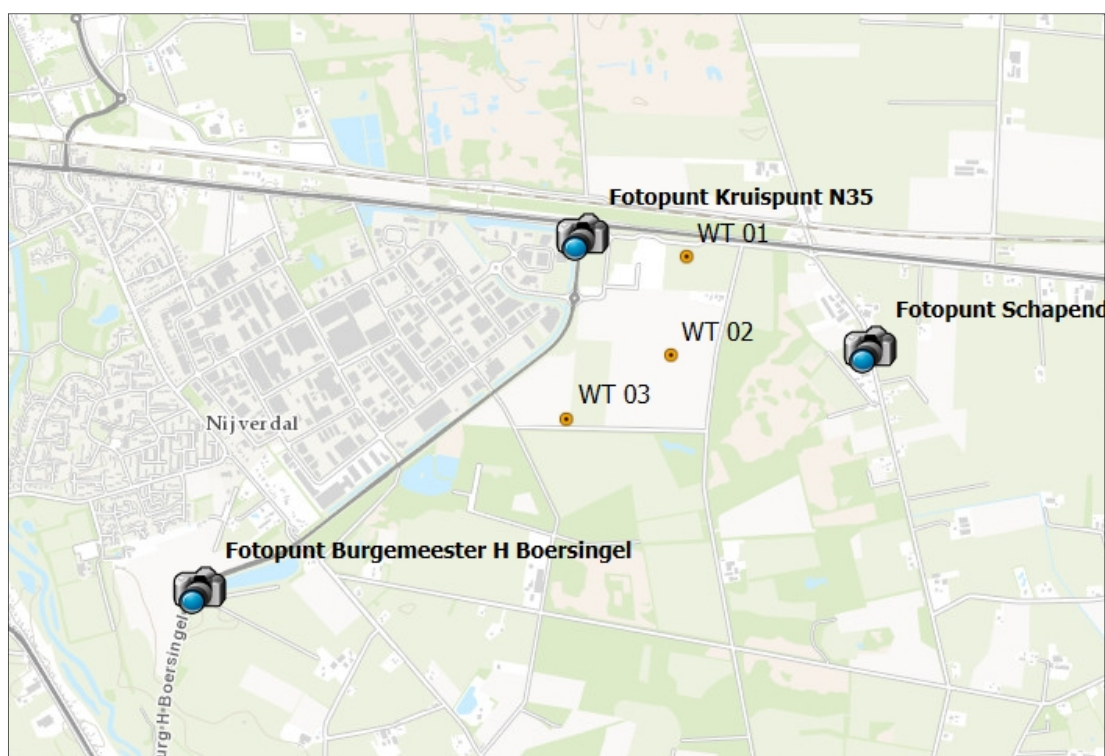
Hoewel deze rapportage een duidelijke indicatie geeft van de te verwachten gevolgen van een voorgenomen ontwikkeling op de nabije omgeving, is het niet uitgesloten dat de adviseur die door burgemeester en wethouders wordt ingeschakeld om over concrete aanvragen om tegemoetkoming in schade advies uit te brengen, te zijner tijd tot een ander oordeel kan komen. Op dit moment staat de peildatum immers nog niet vast en is de situatie beoordeeld naar de ons thans bekende gegevens en jurisprudentie, die in de toekomst kan wijzigen. Bovendien zijn de objecten niet in pandig opgenomen en is niet gesproken met eventuele belanghebbenden, waardoor het kan voorkomen dat relevante informatie niet mede is betrokken bij de beoordeling. Ten slotte is het rechterlijk oordeel uiteindelijk beslissend voor de definitieve beoordeling van een aanvraag om tegemoetkoming in schade.

4 De locatie

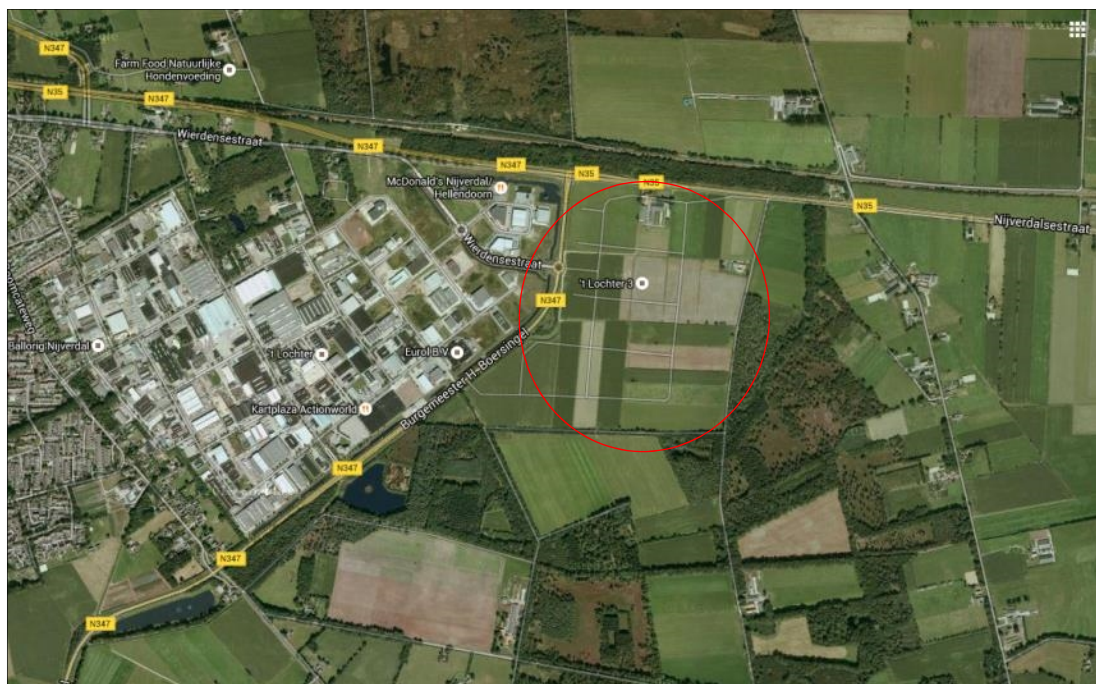
Windpark Lochter wordt beoogd binnen bedrijventerrein 't Lochter III ten oosten van Nijverdal (gemeente Hellendoorn). Bedrijventerrein 't Lochter III is momenteel nog grotendeels onbebouwd. Er zullen verschillende bedrijfskavels worden uitgegeven. Bovendien wil men drie windturbines plaatsen, waarvan de locaties zijn weergegeven in de onderstaande afbeelding.

Aan de westkant van het gebied is inmiddels een kantoorpand gerealiseerd. In het noordoosten van het gebied zijn een tweetal agrarische woningen met opstallen aanwezig. Voor deze risicoanalyse wordt ervan uitgegaan dat deze agrarische bebouwing op termijn zal worden gesloopt.

Ten westen van het in te richten bedrijventerrein ligt het bedrijvenpark 't Lochter II. Aan de noordkant is de N35 gelegen, met aan weerszijden een parallelweg en aan de noordzijde bovendien een spoorweg. Ten oosten en ten zuiden van bedrijventerrein 't Lochter III zijn voornamelijk agrarische en onbebouwde gronden aanwezig. Aan de Schapendijk die ten oosten van het gebied ligt zijn meerdere (bedrijfs)woningen gesitueerd. De kortste afstand van een windturbine tot een woning bedraagt circa 420m (woning aan de Nijverdalsestraat 134 te Wierden).

Figuur 1: Kaart met daarop de locaties van de drie beoogde windturbines omcirkeld

Figuur 2: Luchtfoto van bedrijventerrein 't Lochter III (globaal rood omcirkeld) en de omliggende gronden

Figuur 3: Bedrijventerrein 't Lochter III gezien vanaf het noordelijke deel in westelijke richting

Figuur 4: Bedrijventerrein 't Lochter III gezien vanaf het oostelijke deel in westelijke richting

5 Het vigerende planologische regime

5.1 Bestemmingsplan 'Bedrijvenpark 't Lochter III'

Voor de beoogde locaties voor de drie windturbines geldt het bestemmingsplan 'Bedrijvenpark 't Lochter III' van de gemeente Hellendoorn, dat in 2009 onherroepelijk is geworden. Op basis van dit bestemmingsplan hebben de gronden waarop men de windturbines wenst te realiseren de bestemming 'Bedrijfsdoeleinden'. Deze vigerende bestemming voorziet niet in de oprichting van windturbines. Er wordt daarom een omgevingsvergunning aangevraagd om af te kunnen wijken van het geldende bestemmingsplan. Voor zover relevant wordt hieronder de bestemming 'Bedrijfsdoeleinden' beschreven.

Figuur 5: Plankaart van het vigerende bestemmingsplan 'Bedrijvenpark 't Lochter III'

Bedrijfsdoeleinden (artikel 3)

Doeleindenomschrijving

De op de plankaart voor bedrijfsdoeleinden aangewezen gronden zijn onder meer bestemd voor industriële bedrijven, bouwnijverheid, groothandel, reparatiebedrijven van consumentenartikelen en handel en installatiebedrijven, verhuurbedrijven, zakelijke dienstverlening en transportbedrijven. Ook zijn openbare nutsvoorzieningen, waaronder begrepen additionele voorzieningen ten behoeve van het telecommunicatieverkeer, de waterhuishouding, de energievoorziening en andere doeleinden van openbaar nut toegestaan.

Toelaatbaarheid van bedrijven

De hierboven onder a genoemde bedrijven, vallende in de categorieën 1, 2, 3 of 4 (200 m) zoals opgenomen in de bij de voorschriften gevoegde Staat van Bedrijven welke is gebaseerd op de VNG-uitgave Bedrijven en milieuzonering, zijn toelaatbaar, met dien verstande dat:

- de bedrijven genoemd en vallende in de categorieën 1 of 2 zijn toegestaan voor zover de gronden op de plankaart zijn aangeduid als 'bedrijfs categorie a';
- de bedrijven genoemd en vallende in de categorieën 1, 2 of 3 (50 m) zijn toegestaan voor zover de gronden op de plankaart zijn aangeduid als 'bedrijfs categorie b';
- de bedrijven genoemd en vallende in de categorieën 1, 2, 3 of 4 (200 m) zijn toegestaan voor zover de gronden op de plankaart zijn aangeduid als 'bedrijfs categorie c'.

Bebouwingsbepalingen

Gebouwen en overkappingen mogen uitsluitend binnen het bouwvlak worden gebouwd. De op de plankaart aangegeven maximale bouwhoogten van de gebouwen en overkappingen dienen in acht te worden genomen. Deze maxima bedragen respectievelijk 8 m en (grotendeels) 12 m.

5.2 Planologisch regime omliggende gronden

Voor de gronden rondom bedrijvenpark 't Lochter III gelden meerdere bestemmingsplannen. Ten westen geldt het bestemmingsplan 'Bedrijventerrein 't Lochter 2013'. Binnen de gemeentegrenzen van de gemeente Wierden geldt voor de gronden ten noorden, oosten en zuiden van het gebied waar de windturbines beoogd worden het bestemmingsplan 'Buitengebied 2009, herziening 2012 (veegplan)'. Hieronder is het planologisch regime van de omliggende gronden weergegeven.

Figuur 6: De planologische situatie rondom het beoogde windpark en de globale ligging van de windturbines

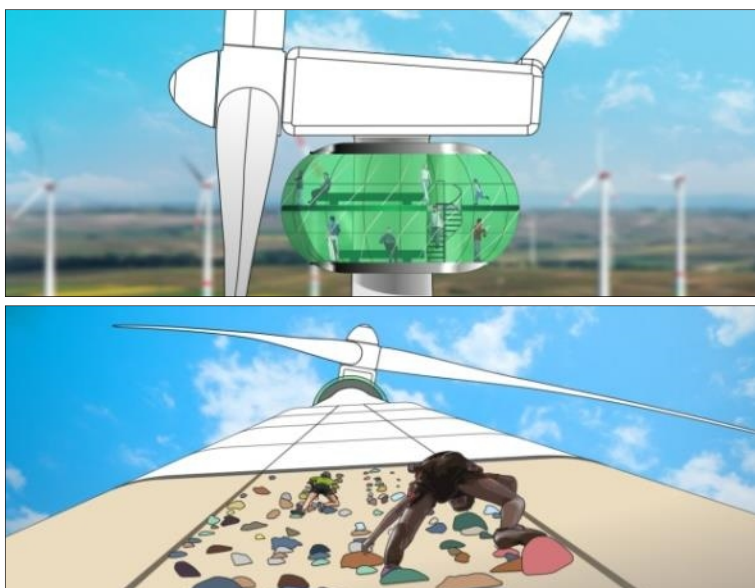

Ten aanzien van het bestemmingsplan 'Bedrijventerrein 't Lochter 2013' is van belang te benoemen dat binnen de paarse vlakken op de plankaart diverse bedrijven zijn toegestaan waarbij tot 12 m hoog gebouwd mag worden. Er zijn geen nieuwe bedrijfswoningen toegestaan.

Op grond van het bestemmingsplan voor het buitengebied van de gemeente Wierden geldt grenzend aan het bedrijventerrein 't Lochter III deels een agrarische en deels een natuurbestemming. Binnen deze bestemmingen zijn slechts beperkte bouwwerken, geen gebouw zijnde, toegestaan (hoogte maximaal 2,5 m). Aan de noordzijde geldt bovendien een (rail)verkeerbestemming ten behoeve van de provinciale weg en spoorweg.

6 Het beoogde planologische regime

Het bedrijf ReggeWind is voornemens om op bedrijventerrein 't Lochter III in Nijverdal Windpark Lochter te realiseren. Dit windpark zal bestaan uit drie windturbines van 2-4 MW per turbine, die met een ashoogte van maximaal 145 m en een rotordiameter van maximaal 136 m de hoogste windturbines van Nederland zullen worden. Daarnaast heeft men het plan om één windturbine uit te voeren met zowel een uitkijkplatform als een outdoor klimwand. Hieronder is een impressie gegeven van deze windturbine. Bovendien zijn enkele visualisaties opgenomen van de windturbines.

Figuur 7: Impressie van het uitkijkplatform en de outdoor klimwand

Figuur 8: Twee windturbines gezien vanaf de Schapendijk ten oosten van het windpark

Figuur 9: De meest noordelijke windturbine gezien vanaf het kruispunt van de N35 met de weg naar bedrijventerrein 't Lochter III direct ten noordwesten van het windpark

Figuur 10: De andere twee windturbines gezien vanaf het kruispunt van de N35 met de weg naar bedrijventerrein 't Lochter III direct ten noordwesten van het windpark

Figuur 11: De windturbines gezien vanaf de Burgemeester H Boersingel ten zuidwesten van het windpark

7 Planologische vergelijking

Van belang voor de beoordeling of er sprake is van een planologische verslechtering, is te bezien in hoeverre de voorgenomen ontwikkeling afwijkt van het vigerende planologische regime. Daarvoor is niet de feitelijke situatie van belang, maar hetgeen op basis van het vigerende planologische regime maximaal is toegestaan. Hieronder zal worden bezien of en zo ja, in hoeverre, deze afwijkingen de planologische positie van omliggende objecten kunnen beïnvloeden. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende aspecten die een rol kunnen spelen bij de oprichting van windturbines: uitzicht en het karakter van de omgeving, slagschaduw en geluid.

Uitzicht en omgevingskarakteristiek

In de vigerende planologische situatie is het mogelijk om op het bedrijventerrein waarbinnen de windturbines beoogd zijn 12 m hoge bedrijfsbebouwing te realiseren. Het planologisch mogelijk maken van de realisatie van drie windturbines levert zowel een toename van de bouwmogelijkheden als een uitbreiding van de gebruiksmogelijkheden op. In de gewenste planologische situatie worden drie windturbines toegestaan met een ashoogte van maximaal 145 m. Gelet op de maximale rotordiameter van 136 m kan de hoogte van de grond tot de top van een rotorblad circa 213 m zijn. Dit leidt tot een verschil in hoogte van zo'n 200 m tussen de vigerende planologische situatie en de beoogde planologische situatie.

De toename van de bouwmogelijkheden leidt voor omwonenden niet zozeer tot een verslechtering van het uitzicht, maar houdt vooral een (verdere) vulling van de lucht boven de horizon in, wat door een redelijk denkend en handelend koper als hinderlijk of als verstoring van het landschap ervaren kan worden. Wij beoordelen dit als een gering planologisch nadeel. Daarnaast is van belang dat vanaf omliggende (woon)percelen het zicht in de richting van het bedrijventerrein reeds (gedeeltelijk) kan worden weggenomen bij een maximale invulling van het planologische regime. Hierbij is wel van belang dat de afscherpende werking van de bestaande bomen seizoensgebonden is. Van een wezenlijke wijziging van de omgevingskarakteristiek is in onze ogen geen sprake. De locatie waar de windturbines beoogd worden heeft reeds een industrieel karakter en ligt op korte afstand van een drukke provinciale weg en spoorweg.

Slagschaduw

Wanneer de zon schijnt kan bewegende schaduw ontstaan ten gevolge van de draaiende rotorbladen. Ten aanzien van slagschaduw als gevolg van de windturbines is het wettelijk kader voor het voorkomen en beperken van slagschaduw in artikel 3.14 vierde lid van het Activiteitenbesluit relevant: *"Bij het in werking hebben van een windturbine worden, ten behoeve van het voorkomen of beperken van slagschaduw en lichtschittering, de bij de ministeriële regeling van VROM te stellen maatregelen toegepast."*

In de bedoelde ministeriële regeling, de Regeling algemene regels inrichtingen milieubeheer, wordt in artikel 3.12 eerste lid het volgende vermeld met betrekking tot het in werking hebben van windturbines: *"Ten behoeve van het voorkomen of beperken van slagschaduw en lichtschittering is de windturbine voorzien van een automatische stilstandvoorziening die de windturbine afschakelt indien slagschaduw optreedt ter plaatse van gevoelige objecten voorzover de afstand tussen de windturbine en de gevoelige objecten minder dan 12 maal de rotordiameter bedraagt en gemiddeld meer dan 17 dagen per jaar gedurende meer dan 20 minuten per dag slagschaduw kan optreden en voorzover zich in de door de slagschaduw getroffen uitwendige scheidingsconstructie van gevoelige gebouwen of woonwagens ramen bevinden. De afstand geldt van een punt op ashoogte van de windturbine tot de gevel van het gevoelige object."*

Op grond van deze regeling wordt de slagschaduwhinder voor alle woningen teruggebracht tot een maximum van 5 uur en 40 minuten per jaar.

Voor omwonenden van bedrijventerrein 't Lochter III kan de slagschaduw ten gevolge van de windturbines tot hinder leiden. In hoeverre sprake is van wezenlijke hinder hangt onder meer af van de afstand en de situering van een woning tot de windturbines. Ook spelen de ligging van de tuin en het al dan niet aanwezig zijn van (veel) ramen aan de zijde van het windpark een rol, evenals de (maximale) invulling van de tussengelegen gronden dat reeds schaduwwerking op een perceel tot gevolg kan hebben. De afscherpende werking van de bestaande bomen nabij verschillende percelen is seizoensgebonden (ABRVs 25 april 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BW3877). Wij beoordelen de slagschaduwhinder als een beperkt planologisch nadeel.

Geluid

Het meeste geluid ten gevolge van de windturbines wordt veroorzaakt door de draaiende bladen van een turbine en door de wind die langs de bladen gaat. Hoe harder het waait, hoe sneller de bladen ronddraaien, hoe meer geluid geproduceerd wordt, maar ook hoe hoger het achtergrondniveau vanwege de wind. Op basis van artikel 3.14a lid 1 Activiteitenbesluit wordt het geluidniveau vanwege windturbines dat optreedt bij woningen van derden getoetst aan de waarden $L_{den} = 47$ dB en $L_{night} = 41$ dB. Op basis van een uitgevoerd akoestisch onderzoek blijkt dat de geluidniveaus als gevolg van de windturbines voldoen ter plaatse van alle woningen van derden aan deze geluidnorm.

Behalve van het geluid ten gevolge van de windturbines kunnen omwonenden hinder ondervinden van onder meer industrielawaai, wegverkeerslawaaï en railverkeerslawaaï, dat reeds in de bestaande planologische situatie aanwezig is. Daarnaast is reeds geluidhinder mogelijk ten gevolge van het bewerken van de agrarische gronden rondom het bedrijventerrein. Omdat deze bestaande geluidhinder met name overdag significant aanwezig is, zal het (extra) geluid door de windturbines met name in de nachtperiode hoorbaar zal zijn. Per saldo zal in de nieuwe planologische situatie voor omwonenden, gelet op de bestaande planologische mogelijkheden en de afstand van de woningen tot de nieuwe geluidsbronnen, ten aanzien van het aspect geluid sprake zijn van een beperkte planologische verslechtering.

Samenvatting planologische vergelijking

Het voorgaande samenvattende zijn wij van mening dat ten gevolge van het gewenste nieuwe planologische regime voor omwonenden een lichte planologische verslechtering kan opgetreden. Deze lichte verslechtering bestaat uit enige verstoring van het landschap en enige hinder ten gevolge van slagschaduw en meer geluid (met name 's nachts).

Omliggende objecten

De beoogde realisatie van de drie windturbines kan met betrekking tot omliggende objecten naar ons oordeel tot een beperkt planologisch nadeel leiden. Er zijn diverse objecten in de relatieve nabijheid van het windpark gelegen. Deze zijn weergegeven in de onderstaande afbeelding.

Figuur 12: Verblijfsobjecten rondom Windpark Lochter

De kortste afstand van een woning tot een van de windturbines bedraagt circa 420 m. Dit betreft de bedrijfswoning aan de Nijverdalsestraat 134 te Wierden. De overige omliggende objecten zijn op grotere afstand gelegen. Hieronder worden de objecten genoemd die expliciet bij deze risicoanalyse betrokken zijn. Enkele objecten zijn als afbeelding opgenomen.

Adres	Afstand (m)
Westerveenweg 3 Wierden*	460
Westerveenweg 2 Wierden*	480
Schapendijk 2 Wierden	470
Schapendijk 4 Wierden*	570
Schapendijk 6 Wierden	690
Schapendijk 8 Wierden	720
Schapendijk 8a Wierden	730
Schapendijk 10 Wierden	740
Schapendijk 12 Wierden	820
Schapendijk 7 Wierden	840
Schapendijk 12a Wierden	840
Schapendijk 14 Wierden	880
Schapendijk 16 Wierden	1130
Blokdijk 2 Notter	850
Blokdijk 3 Notter*	700
Blokdijk 4 Notter	910
Blokdijk 5 Notter*	720
Notterveldsweg 1 + 1a*	710
Blokdijk 1 Notter	1030
Boomcateweg 108 Nijverdalen	1200

Boomcateweg 105 Nijverdal	1190
Bedrijvenweg 1 Nijverdal*	830
Van den Bergsweg 43 Nijverdal*	1100
Van den Bergsweg 63 Nijverdal*	1130
Bolderpad 1 Wierden	770
Nijverdalsestraat 134 Wierden	420
Nijverdalsestraat 167 Wierden	810
Nijverdalsestraat 165 Wierden	910
Schapendijk 1 Wierden*	650
Schapendijk 1a Wierden*	660
Schapendijk 3 Wierden	750
Schapendijk 5 Wierden	800
Schapendijk 5a Wierden	810
Schapendijk 9 Wierden	890
Schapendijk 11 Wierden	1210
* bedrijfsobject	

Ten aanzien van de omliggende objecten die geen bestemming voor een burgerwoning hebben merken wij allereerst het volgende op. Waar sprake is van een (agrarisch) bedrijfsperceel waarop een bedrijfswoning aanwezig is, is in tegenstelling tot bij een burgerwoning, waar het wonen en het genot daarvan voorop staat, het woongenot weliswaar niet onbelangrijk, maar wel ondergeschikt aan de bedrijfsfunctie waartoe het object behoort. Gelet hierop zijn wij van mening dat de planologische wijziging geen wezenlijke invloed heeft op de waarde van een bedrijfswoning. Hetzelfde geldt voor eventuele bijbehorende bedrijfsgronden. Voor deze gronden speelt het uitzicht of geluidhinder geen wezenlijke rol, maar is voor de waarde van belang in hoeverre de planologische gebruiksmogelijkheden tot een goede exploitatie van het bedrijf kunnen leiden. Er is dan ook geen planschade geconstateerd voor deze objecten.

Voor burgerwoningen in de (relatieve) nabijheid van de windturbines is zoals gezegd onder meer afstand tussen windturbine(s) en woning en de ligging van de woning ten opzichte van zowel het windpark als het bestaande bedrijvenpark en de provinciale weg relevant.

Wij komen, uitgaande van een worst case scenario, tot een planschade voor de omliggende burgerwoningen rondom het windpark van € 72.325,-. Hierbij is het normaal maatschappelijk risico van in ieder geval 2% reeds betrokken. De hoogste individueel bepaalde planschade bedraagt € 5.000,-.

Figuur 13: Schapendijk 2 Wierden

Figuur 14: Schapendijk 6 Wierden

Figuur 15: Schapendijk 8a Wierden

Figuur 16: Schapendijk 3 Wierden

Figuur 17: Schapendijk 10 Wierden

Figuur 18: Schapendijk 12 Wierden

Figuur 19: Schapendijk 5 Wierden

Figuur 20: Schapendijk 7 Wierden

Figuur 21: Nijverdalsestraat 134 Wierden

8 Conclusie

Wij verwachten dat de voorgenomen planologische ontwikkeling schade op kan leveren die op grond van artikel 6.1 Wro voor tegemoetkoming in aanmerking komt. Wij schatten de deze planschade op een bedrag van in totaal € 72.325,-.

**NATUUR
& MILIEU**

GREENPEACE

Gedragcode draagvlak en participatie wind op land

*Utrecht, september 2014
Nederlandse Wind Energie Associatie (NWEA)
Stichting De Natuur- en Milieufederaties
Stichting Natuur & Milieu
Greenpeace Nederland*

Inleiding

De **Gedragcode draagvlak en participatie wind op land** committeert de leden van NWEA aan een aantal basisprincipes aangaande draagvlak en participatie. Het versterken van draagvlak is een zaak van zowel de windsector als van overheden en andere betrokken partijen. De natuur- en milieuorganisaties die de gedragscode mede ondertekend hebben, zijn bereid tot het leveren van een bijdrage aan het realiseren van maatschappelijke acceptatie van windenergieprojecten. De ondertekenende partijen van deze gedragscode verzoeken de bevoegde gezagen er zorg voor te dragen deze gedragscode van toepassing te verklaren voor alle initiatiefnemers van windenergieprojecten, zodat een gelijk speelveld ontstaat in de gehele windsector.¹

Samenvatting

In het kort regelt de gedragscode hoe de windsector de omgeving betreft bij een windproject:

1. De initiatiefnemer is - aansluitend op de door de overheid genomen stappen in het ruimtelijke ordeningsproces - verantwoordelijk voor het betrekken van de omgeving in het hele projectproces (ontwikkeling, bouw en exploitatie). Dit gebeurt zo vroeg mogelijk; de vormgeving van een project begint met participatie van de omgeving tijdens de planvorming.
2. Initiatiefnemers stellen daartoe in overleg met het bevoegde gezag en belanghebbenden, voorafgaand aan het ruimtelijke ordeningsproces van het project, een participatieplan op; initiatiefnemer stelt binnen het project een contactpersoon aan voor de omgeving.
3. De omvang en inhoud van het participatieplan is maatwerk en afhankelijk van het project en de uitkomsten van de gesprekken met de omwonenden en andere belanghebbenden.
4. Het participatieplan beschrijft de (bovenwettelijke) participatie:
 - De procesparticipatie (bijvoorbeeld consulterende gesprekken met belanghebbenden, het opzetten van een klankbordgroep, organiseren van discussies, informatieavonden of ontwerp ateliers, inrichten van een goed en transparant systeem voor het behandelen van vragen en klachten)
 - De projectparticipatie (bijvoorbeeld financiële deelneming met aandelen/obligaties, lokaal fonds, omwonendenregeling zoals groene stroom met korting, korting op de energierekening of een andere (financiële) vergoeding, creëren lokale werkgelegenheid).
5. Bij voorkeur wordt in samenspraak met betrokkenen gezocht naar participatieopties met een zo groot mogelijk maatschappelijk rendement.
6. Als indicatie van de financiële ruimte voor (bovenwettelijke versterking van) draagvlak en participatie hanteert de windsector een richtbedrag van 0,40 tot 0,50 euro/MWh.
7. De verschillende financiële bijdragen die de initiatiefnemer levert aan de omgeving worden integraal in oenschouw genomen om stapeling van bijdragen te voorkomen. Bij de besteding van de financiële bijdrage komen bestemmingen waarbij een directe relatie tussen project en omgeving zichtbaar zijn, in aanmerking.
8. De initiatiefnemer is primair verantwoordelijk voor de communicatie rondom het project

¹ De ondertekenaars van de gedragscode hebben in een aanbiedingsbrief aan de vergunningverlenende overheden (Rijk, IPO namens de provincies en VNG namens de gemeenten) gevraagd wegen te zoeken om ontwikkelaars te verplichten de gedragscode te hanteren, zodat deze gedragscode daarmee feitelijk bindend wordt voor alle partijen die actief zijn in windenergie. In die brief zijn ook voorbeelden genoemd hoe dat zou kunnen.

Preambule

Nederland staat voor de grote opgave om 6.000 MW wind op land operationeel te verwezenlijken in 2020. Dit doel is onder meer uitgangspunt in het Energieakkoord voor Duurzame Groei (september 2013) dat onder coördinatie van de SER tot stand is gekomen. De doestelling voor wind op land is ook verankerd in het Nationaal Actieplan waarin Nederland voor de EU heeft beschreven hoe te komen tot minstens 14% duurzame energie. In het - mede door NWEA en de milieuorganisaties onderschreven - Energieakkoord wordt de wenselijkheid van een aanpak voor het behouden en versterken van draagvlak beschreven. Hiertoe is, in lijn met het Energieakkoord, de voorliggende **Gedragscode draagvlak en participatie wind op land** (“de gedragscode”) opgesteld. De gedragscode committeert de NWEA-leden aan een aantal basisprincipes aangaande draagvlak en participatie, waarbij de ondertekenaars het van groot belang vinden dat de overheden ook zorg dragen voor het van toepassing verklaren van deze gedragscode bij alle projectontwikkeling wind op land. In het kort regelt de gedragscode hoe de windsector de dialoog aangaat met de omgeving bij een windproject. De ondertekenende natuur- en milieuorganisaties zijn bereid hun bijdrage te leveren aan het versterken van draagvlak van windprojecten waarbij tijdens de ontwikkeling gewerkt wordt volgens de gedragscode.²

De eerste versie van de gedragscode is in juni 2014 tot stand gebracht door NWEA, na consultatie met de ministeries van Economische Zaken en van Infrastructuur & Milieu, het Interprovinciaal Overleg (IPO), de natuur- en milieuorganisaties, de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windenergie (NLVOW), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en andere maatschappelijke groeperingen. De gedragscode wordt na een jaar gezamenlijk geëvalueerd en indien nodig aangepast; daarnaast zullen halfjaarlijks ervaringen over de gedragscode worden uitgewisseld. Tijdens de evaluatie is specifiek aandacht voor de vraag of de middelen die door de gedragscode beschikbaar zijn gekomen afdoende zijn om bij te dragen aan het vergroten van de maatschappelijke acceptatie van windenergieprojecten. Partijen verplichten zich om daarover naar elkaar transparante informatie te verschaffen.

NWEA-leden leven de gedragscode na en maken de gedragscode binnen hun organisatie bekend. Het naleven van de gedragscode is een verantwoordelijkheid van de leden zelf. Indien NWEA-leden zich aantoonbaar niet houden aan de gedragscode, zal het dagelijks bestuur het desbetreffende lid aanspreken op zijn verantwoordelijkheden. Daarnaast roept NWEA andere partijen, zoals overheden en burgers, nadrukkelijk op om initiatiefnemers op de gedragscode te wijzen en de gedragscode ter hand te nemen als uitgangspunt voor projectontwikkeling. De ondertekenende natuur- en milieuorganisaties zijn bereid tot het leveren van bijdragen aan het realiseren van maatschappelijke acceptatie van windenergieprojecten. Zij hebben een inspanningsverplichting om procedures te vermijden en staan in dat kader open voor overleg over mitigerende en compenserende maatregelen waar natuur- en landschapsbelangen aan de orde zijn en zullen de overige natuur- en milieuorganisaties aanspreken op de noodzaak tot versnelling van de windopgave te komen.

² Behoudens situaties waarbij significante effecten in het kader van de Natuurbeschermingswet aan de orde zijn, blijktend uit de passende beoordeling.

0. Definities en begrippen

- De omgeving:** Afgebakende verzameling van belanghebbenden rondom een specifiek windproject.
- Belanghebbende:** Iemand die in de omgeving van een (potentieel) windproject woont of organisaties die in de omgeving van een (potentieel) windproject een rechtstreeks aantoonbaar belang hebben.
- Draagvlak:** Wil zeggen dat een (voldoende) groot deel van de belanghebbenden zich niet verzet tegen de maatregelen of het besluit.
- Initiatiefnemer:** Een partij uit de windsector die het initiatief heeft genomen – al dan niet op uitnodiging van het bevoegd gezag – om een windproject te ontwikkelen.
- Participatie:** Het betrekken van en dialoog aangaan met belanghebbenden bij de ontwikkeling, bouw en exploitatie van een windproject.
- Participatieplan:** Het plan waarin voor de verschillende projectfasen (ontwikkeling, bouw en exploitatie) wordt weergegeven wie op welke wijze belanghebbend is en op welke wijze deze verschillende partijen worden betrokken bij het project.

I. Algemeen

I.1. Maatwerk

Elk windproject is uniek. Locatie, project en omstandigheden verschillen per project. Per project wordt bekeken hoe en op welke wijze de belangen van de omgeving van een windproject het best geborgd kunnen worden.

I.2. Afstemming

Het voorbereiden en realiseren van windprojecten is een complex proces waarbij veel verschillende partijen betrokken zijn. Om dit proces goed te managen is het van belang dat de betrokken partijen vooraf goede afspraken maken met elkaar: wie is waarvoor verantwoordelijk en bij wie kan de omgeving terecht. De initiatiefnemer stelt in overleg met het bevoegd gezag en belanghebbenden een participatieplan op (zie onder II). De initiatiefnemer stelt binnen het project een contactpersoon aan voor de omgeving.

I.3. Scope

Een ontwikkeltraject van een windproject kent verschillende fases. De gedragscode en de onderstaande thema's hebben betrekking op het project als geheel, en alle daarbij behorende fasen. Concreet zijn dit de ontwikkelfase, bouwfase en exploitatiefase. Deze gedragscode geldt voor alle nieuwe en lopende projecten waarvoor nog geen vergunning is aangevraagd. Lopende projecten, waarvoor reeds bindende afspraken inzake draagvlak en participatie zijn gemaakt met het bevoegd gezag en/of de omgeving, zijn hiervan uitgezonderd; er hoeven op basis van de gedragscode geen eerder gemaakte stappen opnieuw te worden doorlopen.

I.4. Financiële bijdrage

Voor (de bovenwettelijke versterking van) draagvlak en participatie stellen initiatiefnemers een bedrag beschikbaar; voor de besteding wordt mede uitgegaan van de uitkomsten van een dialoog met de omgeving, zoals die ook zijn vertaald in een participatieplan. Als indicatie van de financiële ruimte voor deze bijdrage, houdt de windsector een richtbedrag van 0,40 tot 0,50 euro/MWh aan.

I.5 Voorkoming stapeling

De verschillende financiële bijdragen die de initiatiefnemer levert aan de omgeving worden integraal in ogenschouw genomen om stapeling van deze bijdragen te voorkomen, zoals ook in het Energieakkoord staat verwoord. Deze gedragscode beschrijft de bovenwettelijke participatie in zijn totaliteit en vervalt (op onderdelen) als overheden zelf aanvullende, bovenwettelijke participatie- of compensatie-eisen stellen zoals extra verplichte bijdragen aan landschapsfondsen of door de overheid verplichte vormen van financiële participatie. Als uitgangspunt geldt daarbij tevens dat varianten die de relatie tussen project en de omgeving bevestigen de voorkeur genieten.

Voor een opsomming van (bovenwettelijke) mogelijkheden op het gebied van financiële participatie zie II.3.

I.67. Best practices

Voorbeelden van participatietrajecten, -processen en -vormen die aangedragen worden door de initiatiefnemers worden op de NWEA-website verzameld om meer kennis over het onderwerp te vergaren en te delen.

II. Participatie

II.1. Participatieplan

II.1.1. Uitgangspunten participatieplan

Initiatiefnemers stellen in overleg met het bevoegd gezag, voorafgaand aan het ruimtelijke ordeningsproces van het project, een participatieplan op. Dat gebeurt in samenspraak met belanghebbenden (zie II.1.2).

In het participatieplan worden de belanghebbenden en hun betrokkenheid beschreven op basis van een zogenaamde participatieladder die onderscheid maakt tussen informeren, consulteren, ad-hoc betrokken op specifieke thema's, structureel betrokken, consensus, mede eigenaar.

Afspraken gemaakt in het participatieplan zullen onvoorwaardelijk worden overgenomen indien – op welk moment dan ook – het eigendom van het windproject wordt overgedragen aan een andere partij dan degene die het participatieplan heeft ondertekend.

II.1.2. Inbreng omgeving bij opstellen participatieplan

Het participatieplan wordt opgesteld in samenspraak met belanghebbenden, zoals omwonenden, provinciale milieufederaties, lokale natuurgroepen of anderen. Hierdoor vindt overleg plaats hoe een ieder zijn eigen betrokkenheid ziet tijdens het ontwikkelproces en de exploitatiefase. Deze gesprekken leveren input op voor keuzes ten aanzien van participatieniveau, betrokkenheid en (financiële) participatie. De omvang en inhoud van het participatieplan is afhankelijk van het project en de uitkomsten van de gesprekken met de omwonenden en andere belanghebbenden.

II.2. Procesparticipatie

De initiatiefnemer is – veelal aansluitend op door de overheid gezette stappen in het ruimtelijke ordeningsproces - verantwoordelijk voor het betrekken van de omgeving in het hele projectproces

(ontwikkeling, bouw en exploitatie). Dit gebeurt zo vroeg mogelijk in dialoog met de omgeving; de vormgeving van een project begint met participatie van de omgeving tijdens de planvorming. In het participatieplan wordt beschreven hoe deze procesparticipatie vorm krijgt. Te denken valt aan:

- Consulterende gesprekken met omwonenden, buurtverenigingen, natuur- en landschapsorganisaties en dorpsraden
- Het opzetten van een klankbord of adviesgroep van belanghebbenden
- Het organiseren en faciliteren van discussies en informatieavonden/dagen voor de streek
- Het organiseren en inrichten van ontwerp ateliers voor belanghebbenden
- Op welke momenten de omgeving betrokken wordt en in welke frequentie
- De initiatiefnemer geeft daarbij in overleg met de vergunningverlenende overheid in het participatieplan steeds duidelijk aan welke mogelijkheden er (nog) zijn voor aanpassingen in de planvorming, bijvoorbeeld: in welke fase van het proces is nog ruimte om over een andere positionering van turbines te spreken dan in het oorspronkelijk plan van de ontwikkelaar
- Het inrichten van een goed en transparant systeem voor het behandelen van vragen en klachten, zowel tijdens de bouw als tijdens de exploitatie.

De formele ruimtelijke procedure is onderdeel van dit projectproces. Het bevoegd gezag is hier primair verantwoordelijk voor (zie ook III), maar de initiatiefnemer speelt hier een actieve rol als het gaat om het verstrekken van informatie over het proces en over belangrijke inspraak- en beslismomenten.

Tijdens de dialoog met de omgeving gaat het zowel om het inventariseren en een plek geven van (mogelijke) wensen, als het benutten van kennis en het bespreekbaar maken van vragen (zoals zicht, geluid, slagschaduw en ecologische effecten). Ook andere (mogelijk financiële) gevolgen voor omwonenden kunnen dan besproken en geïnventariseerd worden; uitgangspunt daarbij zijn de wettelijke regelingen en daarin genoemde vormen van compensatie.

De bij deze gedragscode betrokken natuur- en milieuorganisaties zijn desgevraagd bereid om de dialoog vorm te geven met belanghebbenden en de planvorming bij belanghebbenden te verdedigen. Deze inzet wordt waar mogelijk ook opgenomen in het participatieplan.

Als de dialoog is afgerond, koppelt de ontwikkelaar terug aan belanghebbenden hoe de procedure verloopt, hoe het definitieve participatieplan er uit ziet en wat met de geïnventariseerde wensen gedaan is.

II.3. Projectparticipatie

Initiatiefnemers in de sector hebben verschillende vormen van participatie ontwikkeld, gericht op verschillende doelgroepen. De initiatiefnemer en de omgeving maken in het participatieplan afspraken over de vorm van participatie voor een specifiek project. Te denken valt aan de volgende vormen:

- **Mede eigenaarschap:** Individuele burgers en/of omwonenden kunnen met risico en zeggenschap financieel deelnemen in een windpark. Dit kan op basis van een windvereniging of coöperatie, maar ook door middel van het bouwen van een molen die toekomt aan de lokale gemeenschap (zogenaamde Poldermolen).

- Financiële deelneming: Financiële deelneming is het (risicodragend) deelnemen in het windproject, bijvoorbeeld met aandelen of obligaties of ander financieel voordeel. Initiatiefnemers kunnen de mogelijkheid aanbieden om financieel deel te nemen. De wijze waarop dit kan, wordt tijdig kenbaar gemaakt. De vorm van financiële deelneming is verschillend per project. Per project zijn de doelgroep en haar wensen anders en wordt er maatwerk geleverd.
- Lokaal fonds: Onderdeel van de afspraken kan een bijdrage aan een lokaal fonds zijn. Voor het beheer van een dergelijk fonds wordt een onafhankelijk bestuur benoemd (met bijvoorbeeld vertegenwoordigers van de omwonenden, gemeente/provincie, milieufederatie en exploitant) dat er voor zorgdraagt dat het fonds ten goede komt aan de nabije omgeving van het project. Dit fonds kan ook worden ingezet voor bovenwettelijke maatregelen of maatregelen bovenop de vergunning voor stilstand of terugregelen van de windturbines als dit een expliciete wens is van de omgeving.
- Omwonendenregeling: Een lokale regeling gericht op direct omwonenden in een bepaalde straal van de windturbines. Het kan gaan om het aanbieden van groene stroom met korting, korting op de energierekening of een andere (financiële) vergoeding.
- Werk met werk: Per locatie kan onderzocht worden of het mogelijk is of de komst van een windpark kan leiden tot werk in de omgeving. Hierbij kan gedacht worden aan het waar mogelijk inhuren van lokale bedrijven en het afnemen van hun producten en diensten, het aanbieden van stageplaatsen of het realiseren van een bezoekerscentrum.

Bij voorkeur wordt gezocht naar participatieopties met een zo groot mogelijk maatschappelijk rendement. Welke constellatie van participatieopties binnen de beschikbare middelen daaraan het beste voldoet, wordt in samenspraak met de kring van belanghebbenden besloten. Het participatieplan bevat derhalve een besluitvormingsprocedure daaromtrent.

III. Communicatie

III.0. Belang communicatie

Een goede – en vooral – open communicatie met betrokkenen en omgeving is tijdens alle fases van de planvorming van wezenlijk belang. Initiatiefnemer, overheden en natuur- en milieuorganisaties hebben daarin elk hun eigen rol. Deze rollen worden hier beschreven.

III.1. Algemene informatie

Algemene informatie over windenergie wordt via de rijksoverheid, NWEA en de natuur- en milieuorganisaties beschikbaar gesteld. Te denken valt aan (onderzoeks)informatie over geluid, slagschaduw, gezondheid, woningwaarde, windturbine-technologie, landschap en natuur. Deze informatie wordt door de initiatiefnemers en bevoegd gezag gebruikt om de omwonenden te informeren.

III.2. Beleidscommunicatie

Het bevoegd gezag is verantwoordelijk voor de communicatie over haar duurzame energiebeleid, de verantwoording over de plaats en rol van windenergie in dat beleid (nut en noodzaak) en de uitleg en het draagvlak voor de locatiekeuze voor windenergie. Desgevraagd ondersteunen de milieuorganisaties in de dialoog bij projecten de communicatie over nut en noodzaak van hernieuwbare energie en van windenergie.

III.3. Procescommunicatie

Het bevoegd gezag is primair verantwoordelijk voor de communicatie rondom de ruimtelijke procedures. Deze communicatie gebeurt in samenspraak met de initiatiefnemer.

III.4. Projectcommunicatie

De initiatiefnemer is primair verantwoordelijk voor de communicatie rondom het project. Initiatiefnemers communiceren proactief met belanghebbenden over de voortgang van het project, beslismomenten en gemaakte keuzes. Waar dat volgens betrokken partijen zinvol wordt geacht, kan de initiatiefnemer deze communicatie (deels), bijvoorbeeld waar het gaat over nut en noodzaak van windenergie en het maatschappelijk belang van het project, ook uitbesteden aan partijen die een wat grotere afstand tot het project hebben. Zo kunnen desgewenst natuur- en milieuorganisaties – vanuit de dialoog met belanghebbenden - een bijdrage aan deze communicatie leveren.

Initiatiefnemers informeren het bevoegd gezag als het gaat om optimale invulling van hun doelstellingen t.a.v. windenergie en leveren informatie over het windpark en windenergie in het algemeen ten behoeve van de procescommunicatie.

Utrecht, 3 september 2014

NWEA

Stichting De Natuur- en Milieufederaties

Jaap Warners,
voorzitter

Siegbert van der Velde,
portefeuillehouder Energie

Stichting Natuur & Milieu

Greenpeace Nederland

Tjerk Wagenaar,
directeur

Sylvia Borren,
directeur

Verzet tegen windmolens in 'n jaar weg

Als windturbines er eenmaal staan, is er geen tegenstander meer te vinden.

door **Memno Pols**

NIJMEGEN - Voor veel plekken in de regio Nijmegen bestaan plannen voor de bouw van windmolens. Bijna altijd leiden die tot protesten in de omgeving. Mensen zijn bang voor geluidsoverlast, slagschaduw, een verpest uitzicht en waardedaling van hun huis.

Al deze gevoelens zijn gebaseerd op aannames. Want bijna niemand rond deze locaties weet hoe het is om vlak bij een windmolenpark te wonen. De Gelderlander trok daarom naar twee plekken in de provincie waar al windturbines staan: Duiven bij Arnhem en Kesteren in de Betuwe.

Op beide plekken gaat het om windmolenparken van vier molens van de Deense fabrikant Vestas. De as waaraan de wieken zijn bevestigd bevindt zich op 95 meter hoogte, de maximale wiekhoogte is 145 meter. Beide parken zijn sinds de zomer van vorig jaar in bedrijf. Vlak bij Kesteren, in Echteld, staan al sinds 2008 nog eens vier turbines. Deze zijn wat lager (ashoogte 80 meter). We bezochten op beide plekken willekeurig mensen, heel dicht bij de molens en iets verder ervan af, in dorpen en op het platteland. De vraag was of de windturbines enige vorm van overlast geven. De uitkomst is verrassend.

■ Een blik op het dorp Lathum vanaf de IJsseldijk. Op de achtergrond de Duitense molens. foto Jan van den Brink

PLANNEN VOOR WINDTURBINES IN DE REGIO NIJMEGEN

- In de regio Nijmegen bestaan op verschillende plaatsen plannen om windmolens te bouwen.
- In Nijmegen zijn concrete plannen voor de bouw van vijf windturbines langs de A15 bij Ressen.
- In Wijchen is een strook langs de A50 tussen Niftrik en Hernen in beeld voor de bouw van zes molens. Voor bedrijventerrein Bijsterhuizen is er een plan voor drie.
- Na een storm van protest vanuit de bevolking, die zich overvallen voelde door de plannen, besloot de gemeente om met de burgers een inspraakproces in te gaan.
- In het Reichswald, bij Kranenburg, wil een ondernemer tien tot twaalf windmolens bouwen.
- Minder concrete plannen zijn er in Heumen en Beuningen voor locaties langs de A73 en in Nijmegen voor industrieterrein Westkanaaldijk.

Iedere seconde een vage schaduw over mijn schrijfblok

KESTEREN - Wie over de A15 naar Rotterdam rijdt, ziet ze net na de afrit Kesteren aan de rechterkant staan: vier enorme windturbines, met wieken een kleine 150 meter hoog.

Via de Oude Broekdijk rijd ik naar de windreuzen toe. Jan Tak is bezig in de berm afwateringsgeulen te graven voor het vele regenwater dat gevallen is. „Wij wonen zo'n 500 meter van de molens af. In het begin was iedereen tegen, maar we hebben er geen last van. We horen niets. Af en toe hebben we slagschaduw over het huis, maar dat is niet vervelend. En wat de daling van de waarde van je huis betreft: mijn broer zit in de makelaardij en die zegt dat dat misschien vier of vijf jaar geldt, daarna is iedereen er aan gewend.”

We rijden verder. De weg maakt een haakse bocht naar rechts en heet vanaf dat moment Schaapsteeg. We passeren het huis van Marie van Tuil. Zij woont pal tegenover de windturbines. Vanuit haar woonkamer kijkt ze er recht op. Volgens haar is de afstand 400 meter, maar het lijkt veel minder. Toch hoor ik geen geluid van de draaiende molens. Marie van Tuil kan prima leven met de turbines. „Ik heb er geen last van en ik vind het ook geen naar gezicht. We ho-

ren ze niet, ook buiten niet. De snelweg en de Betuweroute maken meer geluid. En bovendien: we willen toch allemaal groene stroom? Dan moeten die molens toch ergens staan?”

Net als in Duiven is er in Kesteren geen regeling dat omwonenden profiteren van de opbrengst van de windmolens. Op andere plekken in het land bestaan wel zulke regelingen.

Ik rijd verder, over de Zilverlandseweg, tot ik tussen de windmolens sta. Achter de wieken breekt de zon door. Dan ervaar ik zelf het fenomeen van de slagschaduw. Ongeveer één keer per seconde gaat er een vage schaduw over mijn schrijfblok. Ik vind het niet erg hinderlijk, maar ik weet natuurlijk niet hoe het is om het een uur lang in je huiskamer te hebbe .

Ik rijd naar het dorp Kesteren. De Keetjebongerd, een wijkje aan de rand van het dorp, ligt het dichtst bij de molens. De afstand is een meter of 800. Ik spreek verschillende mensen aan, maar ook hier zijn geen klachten. Ella van Eldik kan de turbines vanuit haar woonkamer zien. „We kijken wel eens of ze draaien of niet, maar we hebben er helemaal geen last van. Ook niet in de zomer als we met de ramen open slapen.”

mand in het dorp meer over.” Net buiten Lathum woont Kees van Velzen. Vanuit de woonkamer van zijn vrijstaande woning kijkt hij recht op de molens. „Ik hoorde ook bij de tegenstanders. We hebben alles aangevochten. Kijk, dit heb ik er nog van over”, zegt hij, wijzend op een grote dubbele stapel paperassen. „Maar nu kan ik zeggen: we horen geen geluid en hebben geen last van slagschaduw. De enige last is het uitzicht. En ook daar wen je aan.”

kant van de molens, woont Jan Deen. „Ik heb er geen last van. Weet u, in de buurt van de windmolens mag niet gebouwd worden. Dus ze zorgen dat de industrie niet verder deze kant op komt.”

Schuin tegenover het huis van Deen staat dat van André Ketz. „Ik was eerst fel tegenstander van de komst van de windmolens, maar het is allemaal erg meegevalen. In het begin was iedereen bang, maar het was de angst voor het onbekende. Ik hoor er ook nie-

van de wieken over ons huis. Dat duurt dan een uurtje. Maar dat is overdag, dan ben ik bezig en let ik er niet op. Ach, weet je, je kunt overal wel over klagen, maar die dingen staan er nu eenmaal.”

Het dorp dat het dichtst bij de molens ligt, op ruim 1 kilometer afstand, is Lathum. Toen de plannen voor de molens bekend werden, was vrijwel het hele dorp tegen. Er werd een handtekeningactie gehouden. Nu klinken er andere geluiden. Bij de ingang van het dorp, aan de

zeer licht suizen. Fssss, fssss, op een fluitertoon. De geluiden van de snelweg en het nabijgelegen bedrijventerrein klinken harder. Op amper 300 meter afstand staat de manege Kiowa Ranch. Hier woont Elisa Joostema. Het is het huis dat het dichtst bij de molens ligt. Hier moet ik me inspannen om nog iets van de wieken te horen.

„We horen het wel, vooral als het hard waait, maar we liggen er niet wakker van”, zegt Joostema. „Soms komen de slagschaduwen

LATHUM - De Duiivense windmolens staan in het Duiivense Broek, een laag weilandengebied tussen de snelweg A12, de vuilverbrandingsoven van de AVR en de rivier de IJssel.

Over de Nieuwgraafsestraat, een smal boerenweggetje, kun je tot bij de molens komen. De imponerende gevaartes draaien deze ochtend met een snelheid van vijftien omwentelingen per minuut. Als ik er bijna pal onder sta, op 10 meter van de mast, klinkt het draaien van de wieken als een

‘We waren bang, maar ’t was de angst voor het onbekende’

Intentieverklaring

Partij:

1. De besloten vennootschap **ReggeWind B.V.**, gevestigd te Nijverdal aan de Grotestraat 72A (Postcode 7443 BK), rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer F. Brughuis, directeur ReggeWind.

Hierna te noemen ReggeWind

In aanmerking nemende dat:

- a. ReggeWind van plan is een drietal windturbines te realiseren op het bedrijventerrein 't Lochter III en daartoe een overeenkomst met de gemeente Hellendoorn als grondeigenaar namens een consortium van bedrijven zal sluiten om benodigde gronden te kopen.
- b. ReggeWind tevens doende is om hiervoor benodigde vergunningaanvragen bij de gemeente Hellendoorn als publiekrechtelijk orgaan in te dienen.
- c. ReggeWind de ambitie heeft om – als windturbines op het bedrijventerrein 't Lochter III gerealiseerd kunnen worden – de uitstraling van de turbines te vergroten middels het realiseren van een uitkijkplatform en een klimwand.
- d. ReggeWind verwacht dat hiermee de plaatselijke economie kan profiteren en dat daarmee een positieve bijdrage geleverd wordt aan het draagvlak voor deze groene vorm van energieopwekking.
- e. De insteek van ReggeWind is om in eerste instantie de vergunningaanvragen op een reguliere wijze in te dienen om hiermee zeker te stellen dat de procedures doorlopen kunnen worden en zeker te zijn dat het project gerealiseerd kan worden en tevens tijdig SDE-subsidie aangevraagd kan worden.
- f. ReggeWind van plan is later middels een aparte vergunning of wijzigingsaanvragen de klimwand en het uitkijkplatform aan te vragen.

Doel van deze intentieverklaring

1. ReggeWind streeft er naar om, wanneer het mogelijk is om windturbines op 't Lochter III te realiseren, de uitstraling van het project te vergroten middels het realiseren van een klimwand en een uitkijkplatform.
2. ReggeWind probeert deze ambitie in overleg met de gemeente Hellendoorn te realiseren.

Uitgangspunten

3. ReggeWind zal een technisch en commercieel plan uitwerken voor een klimwand en een uitkijkplatform. ReggeWind zal het plan zoveel mogelijk uitwerken met lokale ondernemers en partijen zoals de Wilgenwaard.
4. Het plan zal besproken worden met de gemeente en omwonenden en vervolgens zullen de benodigde vergunningaanvragen ingediend worden.
5. Indien het om commerciële of (veiligheids)-technische redenen niet mogelijk is de klimwand en/of uitkijkplatform te realiseren, zal ReggeWind in overleg met de gemeente Hellendoorn zoeken naar evt. alternatieven.

Kosten

6. De kosten voor het uitwerken van het plan en van de maatregelen zullen in principe gedragen worden door ReggeWind. Aangezien het een activiteit is die los staat van het hoofddoel om zo veel mogelijk groene stroom te produceren voor de inwoners in Hellendoorn, zal ReggeWind in overleg treden met andere partijen om dergelijke voorzieningen te financieren en te exploiteren. De plannen zullen zo geschaald worden dat uiteindelijk normale commerciële exploitatie mogelijk is. Hierbij wordt niet uitgesloten dat, mede gezien het unieke en innovatieve karakter van de voorzieningen, subsidie aangevraagd wordt bij overheidsorganen.

Aldus getekend door te Nijverdal op 10 Februari 2016.

ReggeWind B.V.

F. Brughuis
Directeur

